БУХЫ ОРОНУУДАЙ ПРОЛЕТАРИНАР, НЭГЭДЭГТЫ!

Бурят-Монголой ҮНЭН

КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой, БМАССР-эй Верховно Соведэй, КПСС-эй Улан-Удын горкомой орган.

№ 62 (8588)
МАРТЫН 14
ПЯТНИЦА
1958 он

Сэн 20 мүнгэн

Гүрэндэ һү тушаалгаяа шамдуулая

Һү абалгаар энэ жэлдэ Америкын Холбоото Штадуудые хүсэхэ тушаа партиингаа табиһан зорилгые бэелүүлхын түлөө республикымнай олон колхоз, совхоз, фермэ болон малшад горьтой ажал хээ, хэжэшье байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ 1956 онойхидо орходоо һү һаалга 34 процентээр дээшэлээ. Тэрэнэйнгээ ашаар гүрэндэ һү тушааха түсэб 1,5 дахин үлүүлэн дүүргэгдээ һэн.

Энэ жэлдэ, колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тушаа түрэл партиингаа агуухэ хэмжээ-ябуулгануудые хараагаад байхада, фермэ, колхоз бүхэн малайнгаа ашаг шэмые бүри дээшэлүүлхэ, ажалай гаргашые улам бага болгохо, продукциин үные химдаруулха ехэ аргатай болобо.

Жэлэй эхиндэ КПСС-эй ЦК-гэй Хандалгада харюу болгон, бүхы колхознигууд, МТС-үүдэй болон совхозуудай хүдэлмэрилэгшэд хүдөө ажахын продуктнуудые улам ехэ болгохо уялгануудые абаад, тэрэнээ бэелүүлхын түлөө үсэд шангаар ажаллажа байна.

Һү ехээр һаахын түлөө мүрысөө үүсхэгшэ—Тарбагатайн аймагай Калининай нэрэмжэтэ колхозой һаалишад үнгэрэгшэ хоёр һарын туршада үнеэн бүриһөө дунда зэргээр 427 килограмм һү һааһан байна. Мүнөө республикын олон һаалишад үдэр гөө үнеэн бүриһөө хахад пүүд, дээшэшье литр һү һаана. Иволгын, Ториин, Байкало-Кударын аймагууд январь һарада нёдондонойхиһоо 40 процент ехэ һү һаагаад байна.

Малай ашаг шэмын дээшэлхэтэй хамта, мяха, һү, нооһо, үндэгэн гүрэндэ саг соогоо тушаагдадаг болобо. Кабанскын аймаг гүрэндэ мяха тушааха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб 141 процент, һү тушааха түсэбөө 129 процент дүүргээ. Заграменай, Хэжэнгын, Түнхэнэй аймагууд мяха тушаалгаар кварталайнгаа түсэб мүн лэ дүүргэһэн байна. Байкало-Кударын, Тарбагатайн, Прибайкальска аймагууд һү тушааха нэгэдэхи кварталайнгаа түсэб дүүргээ. Мүн Яруунын, Кяхтын, Сэлэнгын аймагууд һү тушааха түсэбөө дүүргэбэ.

Гэбэшье, гүрэндэ һү тушаалга, худалдалга нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо муугаар ябуулагдана. Мартын 1-нэй байдалаар һү тушааха түсэб нёдондоной энэ үеынхидэ орходоо хоёр дахин багаар дүүргэгдэд байна. Хэрбээ нёдондо мартын 1-дэ һү тушааха түсэбөө 19 аймаг дүүргэһэн байгаа һаа, мүнөө ороойдоо 6 аймаг дүүргээд байнхай.

Энэ гээгдэлэй шалтагааниинь юуб гэхэдэ, колхозуудай олонхи хүтэлбэрилэгшэд һү гүрэндэ тушааха, худалдаха уялгаяа хожомой ээлжээндэ табижа, һааһаи һүеэ колхоз доторойнгоо хэрэглэмжэдэ гаргажархина. Гэхэтэй хамта, аймагуудай партийна, советскэ органууд энэ шухала хэрэгые хинан шалгажа байхаяа болижо, зүндэнь орхижорхёо.

Имагтал энэ шалтагаанһаа болоҗо, колхозуудта һаагдаһан һүнэй оройдоол хахадынь гүрэндэ тушаагдаад байна ха юм. Илангаяа Заиграйн, Кяхтын, Хориин, Хэжэнгын аймагай колхозууд һаагдаһан һүнэйнгөө ехэнхиинь доторойнгоо хэрэглэмжэдэ гаргашалжархёо. Баргажанай аймагай колхозууд үнгэрһэн хоёр һарада 86 тонно һү нёдондонойхиһоо ехээр һааһан мүртөө, урда жэлэй энэ үеынхиһөө бага һү тушаагаа. Энэ юун дээрэһээ болоо гээшэб гэжэ партиин Баргажанай айкомой секретарь нүхэр Малыгин, аймгүйсэдкомой түрүүлэгшэ нүхэр Жамбасвһаа асуугдаха байна. Яруунын, Курумканай аймагай колхозууд мүн лэ нёдондонойхиһоо бага һү тушаагаа. Ахын аймагай колхозууд гүрэндэ һү тушаажа оройдоо эхилээгүй байһаар.

Түнхэнэй аймагай колхозуудта бүришье эбсэшэгүй ябадал үзэгдэнэ. Эндэхи колхозууд үнгэрһэн хоёр һарада һааһан һүнэйнгөө миил 40 процентыень гүрэндэ тушааһан байна. Тиин XX партсъездын нэрэмжэтэ, «Искра» колхозууд һааһан һүнэйнгөө оройдоо арба гаран процентыень гүрэндэ тушааһан байна. Иимэ байдалые мэдэжэ байгаад, партиин Түнхэнэй айком, аймгүйсэдком шанга хэмжээ абанагүй.

Иигэжэ гэдэргээ татадаг, гүрэнэй талые харахагүй ябадалые саашадаа тэсэхын аргагүй. Тиимэһээ партиин айкомууд, аймгүйсэдкомууд һү тушаалгые онсо хиналтадаа абажа, һүеэ иишэ тиишэнь гаргашалха ябадалые эсэслэн усадхаха уялгатай. Тиигээгүй сагтаа энэ жэл түсэбһөө гадуур 20 мянган тонноһоо бага бэшэ һү гүрэндөө худалдаха гэһэн социалистическэ уялгаяа дүүргэхэмнай бэрхэтэй болохо бшуу.

Нүхэд малшад, колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд! Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тушаа партиин ЦК-гэй февральска Пленумэй түүхэтэ тогтоолдо бодото ажалаараа харюусахын түлөө гүрэндэ һү тушааха түсэбөө уридшалан дүүргэжэ, Эхэ орон дотороо сагаан эдеэ дэлбэрүүлхын хойноһоо оролдохо гээшэ таанадай нангин зорилго мүн.

Депутадта кандидадууд һунгагшадтаяа уулзана

Бүхы совет орон доторнай СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадууд хаа хаанагүй һунгагшадтаяа уулзана.

Мартын 11-дэ СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведтэ һунгаха Майкопой городской һунгуулиин округой һунгагшад өөрынгөө депутадта кандидат —КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшэ Н. А. Булганинтай уулзаа.

Манай эхэ ороной, илангаяа Адыгейн ехэ амжалта туйлаһан тухайнь суглаанда хабаадагшад ханангяар хэлээд, коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидат Н. А. Булганинай түлөө дуугаа үгэхыень бүхы һунгагшадые уряалба. Һүүлээрнь Н. А. Булганин үгэ хэлээ. Һунгагшад тэрэнние халуунаар угтаа.

Мартын 11-дэ Куйбышевта Кировскэ һунгуулиин округой һунгагшад КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гэй секретарь Л. И. Брежневтэй уулзаа. Суглаанай эсэстэ халуунаар угтагдан, Л. И. Брежнев үгэ хэлээ.

Мүн энэ үдэр Ленинградта Кировскэ һунгуулиин округойхидой суглаан боложо, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ К. Е. Ворошиловтай уулзалга болоо. Кировскэ заводой хүдэлмэришэн К. А. Коваленко ажалшадай зүгһөө нүхэр Ворошиловые үнэн зүрхэнһөө амаршалаа. Суглаанай түгэсхэлдэ үни удаан үргэлжэлһэн альга ташалгаар угтагдан, депутадта кандидат К. Е. Ворошилов үгэ хэлээ.

Мартын 11-дэ Ереванда Ереванско-Сталинска һунгуулиин округой һунгагшадай суглаан боложо, СССР-эй Верховно Соведэй Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, СССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшын орлогшо А. И. Микоянтай уулзалга болоо. А. И. Микоянай түлөө нэгэн һаналаар дуугаа үгэхыень суглаанда хабаадагшад һунгагшадые уряалба. А. И. Микоян үгэ хэлэхэдээ, энэрхы дулаанаар угтагдаа.

Мартын 11-дэ Саратовско-Ленинскэ һунгуулиин округой 1300 гаран һунгагшад сугларжа, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн, КПСС-эй ЦК-гэй секретарь М. А. Сусловтай уулзаа. Нүхэр Суслов үгэ хэлээ. Саратов городой, мүн областиин ажалшад коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй нэгэдэлэй кандидадуудай түлөө бүгэдэ дуугаа үгэхэ юм гэжэ суглаанда хабаадагшад найдуулба.

Москвагай городской һунгуулиин округойхид мартын 11-дэ Союзуудай Байшангай Колонно зал соо Национальностьнуудай Соведэй депутадта кандидат, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүн Н. М. Швернигтэй уулзаба. Үни удаан альга ташалгаар угтагдан, депутадта кандидат Н. М. Шверник үгэ хэлээ.

Рига городой Сталинска һунгуулиин округой һунгагшад Союзай Соведэй депутадта кандидат, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Латвиин КП-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь Я. Э. Калнберзинтэй уулзаа.

Мүн тэрэ үдэр Минскдэ Союзай Соведэй депутадта кандидат, КПСС-эй ЦК-гэй Президиумэй гэшүүндэ кандидат, Белоруссиин КП-гэй ЦК-гэй нэгэдэхи секретарь К. Т. Мазуровтай уулзалга болоһон байна.

(ТАСС).

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Указ

РЯЗАНСКА ОБЛАСТИИЕ ЛЕНИНЭЙ ОРДЕНООР ШАГНАХА ТУХАЙ

Мал ажалһаа богонихон болзор соо ашаг шэмэ ехээр абадаг болоҗо, хүдөө ажахын продуктнуудые бэлэдхэхэ, худалдаха түсэб халтатайгаар дүүргэһэнэйнь түлөө **Рязанска областиие Ленинэй орденоор** шагнаха.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Түрүүлэгшэ
К. ВОРОШИЛОВ.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумэй Секретарь
М. ГЕОРГАДЗЕ.

Москва, Кремль.
1958 оной мартын 12.

СССР-эй Верховно Соведэй Президиумдэ

Хүдөө ажахые хүгжөөхэ хэрэгтэ амжалта туйлаһанайнь, һү, мяха, ... ехээр абажа, гүрэндэ тушааһанайнь түлөө СССР-эй Верховно Соведэй Президиум **Горьковско областиин** 1787 хүдөө ажахын, партийна, советскэ, комсомольско хүдэлмэрилэгшэдые орден, медальнуудаар шагнаа.

Ленинэй орденоор 46 хүн, Ажалай Улаан Тугай орденоор 179, «Хүндэлэлэй Тэмдэг» орденоор 531, «Ажалай габьяагай түлөө» медаляар 493, «Ажалдаа шалгарһанай түлөө» медаляар 538 хүн шагнагдаа.

Областиин хүдөө ажахын түрүүшүүл нүхэд Н. Ф. Буренина, П. М. Демин, И. Ф. Зорин, А. И. Короткова, Т. В. Красиков, Н. А. Кузнецов, И. И. Разумовский, Ф. П. Смирнов болон Т. М. Сябаева гэгшэд элитэ ехэ амжалта туйлаһанай түлөө Социалистическэ Ажалай Геройн нэрэзэргэдэ хүртэбэ.

Колхозно байгуулалтые саашадань хүгжөөхэ, мүн машинно-тракторна станцинуудые хубилгаха тухай асуудалаар бүгэдэарадай зүбшэн хэлсэлгэ болоҗо байна

☆ ☆

Колхоздоо ошохомнай

Парти, правительствомнай хүдөө ажахыгаа улам саашадань хүгжөөхэ тушаа шухала хэмжээнүүдые абажа байна.

КПСС-эй Центральна Комитедэй февральска Пленумэй шиидхэбэритэй танилсаад байхадаа, колхозно ажахые саашадань шэнэ замаар хүгжөөхэ арга боломжын бии болоһоние хүн бүхэн хаража байна. Урдань трактор болон бусад зэр зэмсэгүүдэй МТС-эй мэдэлдэ байхадань, тэрэ техникэ бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглагдадаггүй байһан гээшэ. Зарим колхозой хүтэлбэрилэгшэд натуротүлбэриин ехэ болохоһоо зайсажа, ажахынгаа шухала хүдэлмэридэ заримдаа һаад ушаруулдагшье байгаа.

Сэлэнгын МТС-эй зонодо оролог Сталинай нэрэмжэтэ колхоз комплексно гурбан бригадатай юм. Нэгэдэхи бригадань тарянай 3 мянган гектар талмайтай. Нёдондо эндэ хүдэлмэрилһэн нэгэдэхи тракторна бригада хамта 10 трактортай, 5 комбайнтай байгаа. Мүнөө колхозууд өөһэдтөө трактор, машинануудтай болоходоо нэгэ бригадада иимэ олон техникэ барижа байхагүй ааб даа. Теэд манай һанахада, комплексно бригада бүхэнэй ажахынь хэмжээе хараадаа абалсан, техникээ хубаажа үгэхэ хэрэгтэй. Тиигэхэ зуураа, комплексно бригадын бригадирай орлогшые байлгаа һаа һайн гэжэ һанагдана. Юуб гэхэдэ, гансахан комплексно бригадын бригадир таряан, мал ажалай хажуугаар, механизаторнуудай хүдэлмэрие тодорхойгоор хүтэлбэрилжэ шадахагүй байна. Тиихэдэ бүхы техникые зүбөөр, бүтээсэ ехэтэйгээр ашаглахын тулада механик мэргэжэлтэй хүние колхозой түрүүлэгшын орлогшоор табяа һаа зохистой.

Мүнөө бригадымнай механизаторнууд 8 трактор гүйсэд заһабарилаад байна. Бэшыень ойрын үдэрнүүдтэ заһабарилжа дүүргэхэмнай. Бидэнэр түрэл партиингаа ЦК-гэй февральска Пленумэй шиидхэбэрие бүримүһэн һайшаажа, барандаа Сталинай нэрэмжэтэ түрэл колхоздоо ошохо гэжэ шиидээбди. Саашадаа колхозуудай өөһэдөө трактортай болоод байхада заһабари хэхэ өөрын базатай байха гээшэ ехэ удхашанартай байха болоно. Тиимэһээ колхоз кузницаяа мэргэжэл һайнтай дархашуулаар хангаха, мастерскойдоо түхеэрэлгэ һайнтай станогуудые тодхохо хэрэгтэй болоно. Механизаторнууднай барандаа шахуу электрогагнуури болон бусад заһабари хэхэ гүйсэд дүршэлтэй. Тиимэһээ бүхы жэжэ заһабари өөһэдөө хэхэ байнабди.

Ойрын үдэртэ МТС-һээ худалдагдаһан трактор, сеялкэ болон бусад механизмуудые абажа, колхоздоо бусахаяа байнабди. Артелиингээ ажахые бүри ехээр хүгжөөхын түлөө тэмсэлдэ өөһэдынгөө хубитые оруулхамнай лабтай.

Д. Будаев, бригадир;
Б. Раднаев, О. Петров, трактористнууд,
П. Самбуев, комбайнер.

Механизаторнуудые олоор бэлэдхэхэ арга олгогдоо

МТС-һээ трактор, машина олоор лэ үгөө һаань тарилга, хуряалгаяа түргэнөөр, хаһа саг соонь дүүргэхэ һэмди гэжэ колхозой хүтэлбэрилэгшэд, мүн тракторна бригадын бригадирнууд һүүлэй жэлнүүдтэ мэдүүлдэг болоо һэн. Теэд үнэндөө, тэндэ МТС-һээ үгтэһэн трактор, машина хүсэд һайнаар хэрэглэгдэдэггүй, элдэб шалтагаанһаа олониинь миин байдаг, жэлэйнь үйлэдбэриин даалгабари дүүргэгдэдэггүй байгаа. Жэшээлхэдэ, манай Ториин МТС-тэ 1955 ондо оройдоол 13 комбайн хүдэлжэ, тус бүридөө 263 гектар таряа хуряагаа. Тиихэдэ 1956 ондо 27 комбайнаар тус бүриин 218 га таряан хуряагдаһан байна. Үнгэрэгшэ жэлдэ МТС-тэ аяар 41 комбайн хүдэлжэ, сезон соо тус бүридөө миил 167 гектар таряа хадаһан, хуряаһан байха юм. Энээн дээрэһээ харахада, МТС колхоз хоёр бэе бэедээ найдаад лэ, машина техникээ зүбөөр, дүүрэн хүсэндэнь хэрэглэдэггүй байһаниинь элирнэ.

Харин мүнөө колхозуудые улам саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха, тэдэнэй машина техникэ колхозуудта худалдаха тухай партиин ЦК-гэй Пленумэй тогтоолой ёһоор колхозууд өөһэдын элдэб зүйлэй машина техникэтэй болохонь гээшэ.

Мүн механизаторнуудые һургаха, тэдэнэй мэргэжэл шадабари дээшэлүүлхэ тухай асуудал һүүлэй үедэ МТС колхоз хоёрой хоорондо тон хангалтагүйгөөр шиидхэгдэдэг болонхой. Зарим колхозууд эрхим хүнүүдээ эльгээжэ, механизаторнуудые олоор һургахые оролдодоггүй байгаа. Жэшээлхэдэ, манай МТС-эй харьяата «Улаан Тори» колхоз мүнөө болоходо өөһэдынгөө механизаторнуудгүй байшоо. Гадна, энээнһээ урагша зарим колхозой хүтэлбэрилэгшэд механизаторнуудай ажаһуудалай болон культурна эрилтэнүүдые ёһоор хангадаггүй, МТС-тэ найдаад байдаг һэн. Саашадаа эдэ бүгэдэ сүм усадхагдахань лабтай.

МТС-үүдые хубилгаха, оролдонь заһабарилгын техническэ станцинуудые байгуулха тухай асуудалаар өөрынгөө һанамжа хэлэхые хүсэнэб. Мүнөө байһан Закаменай, Бургалтайн, Ториин МТС-үүдые хубилгаад, Ториин МТС-эй буусада нэгэ томодхогдоһон заһабарилгын техническэ станци түхеэрхэ хэрэгтэй гэжэ нэгэ зарим нүхэд дурадхана. Теэд энэнь таарамжагүйшэг гэхээр. Юуб гэхэдэ, тэрэ станциин хүдэлмэри дан ехэ болошохо, аяар 150—170 модоной газарта байһан колхозуудые хангаха баатай болохо байна. Тиигээдшье Ториин МТС-эй буусада ёһоор база үгы. Тиимэһээ тэндэ заһабарилгын станци түхеэрхэ гээ һаа, байһан мастерскойнуудыень үргэдхэхэ, шэнээр бариха тухай эртээнһээ хэмжээ абаха хэрэгтэй. Гадна станциие мэргэжэл ехэтэй механизаторнуудаар хангаха шухала болоно. Эдээн тушаа республикын Хүдөө ажахын министерство анхаралаа табиха бэзэ гэжэ найдагдана.

Н. Вшивков, Ториин МТС-эй парторганизациин секретарь.

☆

Минии һанамжа, дурадхалнууд

Мүнөө үедэ олонхи колхозууд томодхогдожо, экономическа талаараа нилээд бэхижэһэн байна. Техникые колхоз худалдажа абаад, тон зүбөөр хэрэглэжэ шадаха болоһондонь ямаршье һэжэг байхагүй.

Хэжэнгын аймагай Сталинай нэрэмжэтэ колхоз 1952 ондо 700 мянган түхэриг олзо доход абаһан байгаа һаа, үнгэрһэн 1957 ондо 2 миллион үлүүтэй түхэриг олзо олоо. Иигэжэ жэл бүри олзо доходой ургажа байхада, колхозууд хүдөө ажахын машина худалдажа абаха дүүрэн арга боломжотой байна бшуу.

Үнэхөөрөөшье, нэгэ газар, нэгэ зөөри дээрэ хоёр эзэн болоод, тус бүридөө МТС-эй гү, али колхозойнгоо тала хараад лэ саг болзор соогоо хэгдэхэ ёһотой зарим хүдэлмэрие хэдэн хоногоор хойшо татадаг ушар али олон үзэгдэдэг байна. Илангаяа үбһэ хуряалгын үедэ трактористнар ехэ һайн ургасатай сабшалангые «трактор эбдэрхэ» гэжэ уридшалан бэеэ зайлуулаад, сабшангүй һуудаг һэн.

Сталинай нэрэмжэтэ колхоздо гурбан тракторна бригада хүдэлдэг. Эндэ гурбан бригадир, хоёр туһалагшад, гурбан учётчик, гушаад тракторист, 12 комбайнер, 12 туһалагша комбайнер, гушаад прицепщик, эдэнэрэй бүлэнэр колхоздоо айхабтар ехэ хүсэн ошохо болоно. Илангаяа үбэлэй үедэ олонхи механизаторнууд МТС колхоз хоёрой хоорондо ябаһаар лэ олон хоногоо дэмы хооһоор гээдэг. Гадна, колхозуудай агроном, зоотехник, ветврачууд МТС-эй главна мэргэжэлтэдэй зүбшөөлгүйгөөр зарим нэгэ асуудал шиидхэхээ түбэгшээгээд, бэеэ талаар абаад, дэмы һууха һанадаг. Иихэдээ газар дээрээ гансал колхоз эзэн болоҗо, техникые зүбөөр ашаглахань дамжаггүй.

Энээнһээ урда зарим колхозуудай хүтэлбэрилэгшэд өөһэдынгөө механизаторнуудые гү, али бэшэ мэргэжэлтэдые олоор бэлдэхын тула һаналаа багаар хандуулдаг байгаа. Мүнөө колхозууд өөһэдтөө хүдөө ажахын элдэб мэргэжэлтэдые заатагүй бэлдэхэ уялгатай болоно. Илангаяа механик, инженернүүдые бэлдэхэ ёһотой.

Энээнһээ хойшо арбан класс дүүргэжэ гарахадаа трактористын, зоотехнигэй үнэмшэлгэ абажа гараа һаа һайн байгаа. 8, 9, 10-дахи классуудай һурагшад һуралсалай жэл соо һарын практика колхоз, совхоздо ошожо хэбэл, һайн бэлэй. Дунда һургуули дүүргэгшэдые саашадаа колхозуудай правлениин лэ табилтаар дээдэ һургуулида ябуулаа һаа, һайн шэнги һанагдана.

Колхозууд өөһэдынгөө машина заһабарилха мастерскойтой болохо, орооһо тарянай лаборатори байгуулха ёһотой.

Энэ түүхэтэ тогтоолые гансал хүдөө ажахын хүдэлмэрилэгшэд һайшаана бэшэ, бүхы манай совет арад зон бага ехэгүй, залуу хүгшэнгүй—бултаараа үнэн зүрхэнһөө һайшаана.

А. Аюржанаев, багша-пенсионер.
Хэжэнгэ.

Литва. Дотнувска районой «Тиеса» колхоздо республикын үнинэй агроном Юстас Страздас хүдэлдэг. Һүүлэй 3 жэлэй туршада орооһото культурануудай ургасые хоёр дахин шахуу дээшэлүүлхэ хэрэгтэнь энэ агроном колхознигуудта туһалаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: колхозой түрүүлэгшэнэрые бэлэдхэхэ курсада «Тиеса» колхозой агроном Ю. Страздас «Колхозой ажалай эмхидхэл» гэһэн лекци уншажа байна.

ТАСС-эй фотохронико.

МАРТЫН 16-най ВОСКРЕСЕНИ—СССР-эй ВЕРХОВНО СОВЕДТЭ hУНГАХА ҮДЭР

ЭРХИМ ХҮБҮҮД, БАСАГАДАА СССР ГҮРЭНЭЙНГӨӨ ЗАСАГАЙ ДЭЭДЭ ЗУРГААНАЙ ДЕПУТАДУУД БОЛГОЖО НЭГЭН ДУУГААР hУНГАЯ!

Василий Родионович Филиппов

Хотонойнгоо эбэртэ хоёр хонишон үбгэд юуб даа ойлголсожо ядан тоосолдоно. Ехэл шухала юумэ хэлсэнэ хэбэртэй. Колхозойнгоо хони малай тоо толгойе ямар аргаар олошоруулха тухайдаа үнэн зүрхэнhөө, хаа яа шанга шангаханааршье хөөрэлдэжэ байба. Зүгөөр, тиигэжэ байтараа нэгэниинь хэлэбэ:

— Ши болиишь даа, намтай бү арсалда. Василий Родионовичтой бишни зүбшэhэн байхаб, —гэхэдэнь нүгөөдэнь бодолгото болонгёор нюдэеэ түргэ түргэн эмнисэгээн, тиигээл hаа зүб гэhэн хэбэртэй болоод байгаа hэн.

Иимэрхүү хөөрэлдөөн газар газарта болоржол байдаг. Нээрээшье, Василий Родионовичын hайн юумэниинь юуб гэхэдэ, бүхы хэhэн ажалаа, hанаhан зориhоноо, маргаhан түдэгэсэhэнээ түбхын түрүүндэ юрын зонтой хэлсэжэ үзэдэг, олоной hанамжа хаража, саашанхи хэрэгээ ябуулдаг хүн юм. Ветеринарна эрдэмэй доктор, профессор Филиппов гансал ном намнаад, зузаан үүдэнэй саана hуудаг зарим эрдэмтэдэй нэгэн бэшэ юм. Тэрээнтэй уулзахаяа hанабал, колхозой фермэ, шэнжэлгын лаборатори болон цех соол бэдэрээ hаатнай дээрэ байха. Василий Родионовичые үбгэн буурал академигшье, холын гүүртын өгээлэй малшаншье харaатай мэдэхэ.

Боохоной аймагай Матаган тосхондо дунда шадалтай таряашанай бүлэдэ, 1913 ондо Василий Родионович түрэhэн юм. Хара бага наhанhaa нюдэндөө галтайхан Вася хүбүүн нютагайнгаа зондо магтуулдаг байгаа. Ябан ошон, 1931 ондо ВЛКСМ-эй Боохоной аймкомой секретаринн орлогшоор хүдэлжэ эхилхэдээ, залуухан Вася бүхы хабаараа социалистическэ байгуулалтада оролсожо, агуусхэ Ленинэй ашаар шэнэ байдалай харгыда орohон, түрэл бурят арадайнгаа ажахые, соёл культурые хүл дээрэнь табилсаха хэрэгтэ хабаадаа. Ажалай сорьёмо дүлэн соо Совет засаг, Коммунистическэ партиин ашаар бурят арадай дунда даhаа өөрын мэргэжэлтэд, гүрэн түрын хэрэг ябуулжа шадаха кадрнууд ургажа эхилээ hэн. Тэдэнэй нэгэн—нүхэр Филиппов 1941—1945 ондо КПСС-эй Бурят-Монголой обкомой хүдөө ажахын таhагые даагшын орлогшоор, удаань тус таhагые даагшаар, партиин Хорийн айкомой секретаряар хүдэлhэн байна.

Нүхэр Филиппов эндэ хүдэлжэ эхилхэдээ, аба абаhaap ажахын шухала hалбари болохо мал ажалда анхаралаа ехээр табиhан юм. Тэдэ өөртөөшье Василий Родионович ехэхэн туhа абаhан байгаа. Хүдөөгэй малшадай дунда олоhон шадабари мэргэжэлынь Харьковско ветеринарна институдай аспирантурада hураhадань тон хэрэгтэй болоhон байгаа. Тэрэнээ 1947 ондо дүүргээд, биологическэ эрдэмэй кандидат гэhэн нэрэзэргэтэй болоhон юм. Аспирантура дүүргэhэнэйнгээ hүүлээр нүхэр Филиппов Бурят-Монголой зооветеринарна институдай паталогическа физиологиин кафедрые даагшаар хүдэлжэ байhанаа, 1952 ондо тэрэ институдай директорынь болгогдоо hэн. Нүхэр Филиппов Сибириин эгээл ехэ дээдэ hургуулинуудай нэгые хүтэлбэрилжэ байха зуураа, шэнжэлэлы ухаанай хүдэлмэри эршэмтэйгээр ябуулжа, 1953 ондо ветеринарна эрдэмэй доктор болоо, 1954 ондо профессорэй нэрэзэргэдэ хүртэ̥эн бэлэй.

Василий Родионович багшалхынгаа, шэнжэлэлы ухаанай болон хүтэлбэрилхы хүдэлмэри ябуулхынгаа хажуугаар, олониитын ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг, СССР-эй 4-дэхи зарлалай Верховно Соведэй депутат юм.

1958 оной январьда нүхэр Филиппов Бурят-Монгол АССР-эй Министрнүүдэй Соведэй Түрүүлэгшээр томилогдоо.

Василий Родионович тон лэ арадай дундаhаа гараhан ажал-ябуулагша мүн. Урданайхи шэнгеэрээ, юрын лэ зонтой нягта холбоотой ябахадаа, Василий Родионович саашадаашье амжалтатайгаар хүдэлхэнь лабтай.

Тарбагатайн МТС-эй механизаторнууд, хүдөө ажахын мэргэжэлтэд болон алба хаагшад, Заиграйн аймагай Баруун Тарбагатайн леспромхозой хүдэлмэрилэгшэд, Тарбагатайн аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ колхозой гэшүүд, Заиграйн аймагай «Улаан-Эрхирэг» колхозой гэшүүд Бурят-Монголой АССР-hээ Национальностьнуудай Соведтэ hунгаха 416-дахи Тарбагатайн hунгуулиин округhоо нүхэр В. Р. Филипповые СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат болгожо нэгэн дуугаар дэбжүүлээ.

Тарбагатайн hунгуулиин округто хабаатай предприяти, колхоз болон эмхи зургаануудай хүдэлмэрилэгшэд нүхэр В. Р. Филипповэй кандидатуурые нэгэн дуугаар дэмжээ.

hунгалтын үдэр нүхэр В. Р. Филипповто үндэр дуугаа үгэжэ, СССР гүрэнэйнгөө засагай ехэ дээдын зургаанай депутат болгон hунгая!

Национальностьнуудай Соведтэ hунгаха hунгуулиин 416-дахи Тарбагатайн округ

Баясхаланта уулзалга

БМАССР-hээ Национальностьнуудай Соведтэ hунгаха 415-дахи Яруунын hунгуулиин округhоо СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэhэн Бальжима Базаровна Санжиевагай уулзахаяа Хэжэнгын центрын hунгагшад сугларжа, суглаае КПСС-эй Хэжэнгын айкомой секретарь нүхэр А. А. Качин нээбэ.

Этигэмжэтэ нюур нүхэр Железняк СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат Б. Б. Санжиевагай ажал-ябуулга болон намтар тухайнь тодорхойгоор хэлээд, коммунистнуудай, партийнабэшэ хүнүүдэй бата нэгэдэлэй кандидат Бальжима Базаровна Санжиевае бултадаа нэгэн дуугаар hунгаха гэжэ уриалба.

Хэжэнгын промкомбинадай хүдэлмэришэн Д. Гомбоев суглаан дээрэ үгэ хэлэхэ зуураа ингэжэ мэдүүлээ:

— СССР-эй Верховно Соведтэ hунгалтын хүндэлэлдэ манай промкомбинадайхид январь — февраль hарануудай түсэбые 115 процент дүүргэбэ. Мартынгаа түсэбые hунгалтын үдэр хүрэтэр 115 процент дүүргэхэбди.

Удаань Хэжэнгын дунда hургуулиин багша А. Д. Жамбалова үгэ үгтэбэ.

—СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэhэн манай бурят арадай эрхим түрүү басаган Бальжима Базаровна Санжиевагай мүнөөдэр уулзажа байhандаа бидэ, hунгагшад, угаа ехээр баясанабди. Коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй хамтаараа дэбжүүлhэн кандидадуудта дуугаа үгэхэдөө, Эсэгэ оронойнгоо хүгжэлтын түлөө дуугаа үгэнэ гээшэбди. Хүндэтэ hунгагшад! Солото ажалаараа арад зондоо суурхаhан Б. Б. Санжиевае нэгэн дуугаар hунгахыетнай Хэжэнгын дунда hургуулиин багшанарай зүгhөө бүхы hунгагшадые уриалнаб,— гээд нүхэр Жамбалова үгээ дүүргэбэ.

Саашаhаань нүхэд Жалсанов, Обуеева, Пузанов, Кучумов гэшэд үгэ хэлэбэд.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат Б. Б. Санжиева үгэ хэлэхэ зуураа ингэжэ мэдүүлээ:

— Намайе депутадта кандидадаар дэбжүүлhэндэтнай Та бүгэдэ hунгагшадта үнэн зүрхэнэй халуун баяр хүргэнэб. Парти, правительствын манай урда табигдаhан зорилгонуудые дүүргэхын түлөө тэмсэжэ, Та hунгагшадай этигэл найдабарые бэелүүлхын түлөө бүхы шадалаараа эршэмтэйгээр ажаллахаб гэжэ мэдүүлэбэ.

А. Агванов.

hунгагшадай захяа

Манай гүрэнэй дээдын засаг түрын депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэhэн Жамсо Бальжинимаевич Ванкеевтэй Кударын аймагай hунгагшад Кудара Сомон тосхондо hаяхан уулзаба.

Нүхэр Ванкеевэй ажал-ябуулга тухай этигэмжэтэ нюур нүхэр Москвитин хөөрэжэ үгөө. Жамсо Бальжинимаевич республикын томо колхозуудай нэгэн болохо Сэлэнгын аймагай Карл Марксын нэрэмжэтэ колхозой түрүүлэгшээр 1946 онhоо хүдэлжэ ябана. Энэ үе соо нүхэр Ванкеев колхозой үйлэдбэрин шадабарита хүтэлбэрилэгшэ байhанаа харуулаа гээд, hунгалтын үдэр — мартын 16-да коммунистнууд болон партийнабэшэ хүнүүдэй кандидадай түлөө дуугаа үгэхыень нүхэр Москвитин hунгагшадые уриалба.

СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат нүхэр Ж. Б. Ванкеев гүн ехэ найдабари үзүүлhэнэйнь түлөө hунгагшадта үнэн зүрхэнhөө баясхалан хүргэбэ.

Энэниэй hүүлээр эндэхи hунгагшад депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэhэн нүхэр Ванкеевтэ захяа үгэhэн байна. hунгагша нүхэр Сеченова үгэ абаад ингэжэ хэлээ: Танине депутадта кандидадаар дэбжүүлхэдээ бидэ манай аймаг ажахын, культурын байгуулалтада ехэ hанаалаа табиха бээзэ гэжэ найданабди. Аймагай больница культурын байшан хоёрые байража хэрэгтэ туhалхыетнай Кудара-Сомон тосхоной hунгагшад таниие гуйна гээшэ.

Энэ уулзалга дээрэ нүхэд Верхушина, Мушанов, Нимаев болон бусад үгэ хэлээ. Бурят арадай үнэн сэхэ хүбүүн нүхэр Ванкеевэй түлөө дуугаа үгэхыень эдэнэр бүгэдые уриба.

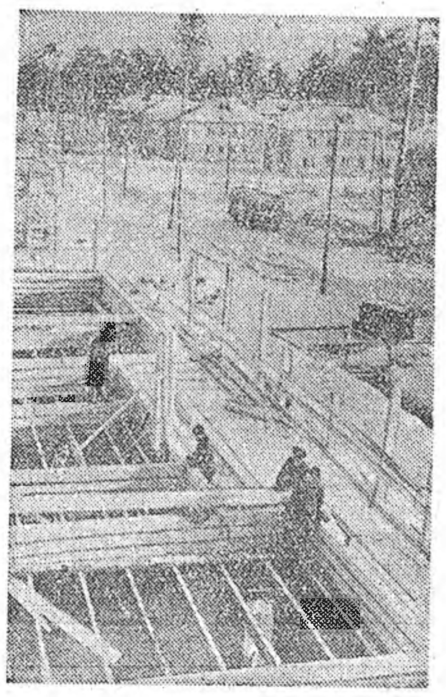
С. Таханов.

МАНАЙ СИБИРЬТЭ

Эрхүү

Энэ жэлдэ долоон шэнэ доменно пеэшэн бүтээжэ бэлэн болгохо гэhэн зорилго парти, правительствомнай табяа. В. В. Куйбышевай нэрэмжэтэ Эрхүүгэй хүндэ машина бүтээлгын завод эдэ пеэшэнүүдтэ хэрэглэгдэхэ тухеэрэлгэ бүтээлсэнэ. Шэнэ шэнэ доменно пеэшэнүүдые бодхоожо байгаа Челябинск, Жданов, Днепропетровск городуудай комсомольско организациин хандалгада харюу болгон тус заводой комсомол-залуушуул дээшэлүүлэгдэhэн уялга абаад, эршэмтэйгээр ажаллажа байна. Ажал хүдэлмэридэ шэнэ арга хэрэглэхэ, хэжэ байhан продукциингаа шанарые hайжаруулха талаар хүдэлмэришэд ехэхэн оролдолго гаргана.

Доменно пеэшэнүүдэй бүхы түхеэрэлгэ 4 hара соо бэлэн болгохо гэжэ шиидхэгдээ.

Эрхүүгэй область. Ангар мүрэнэй эрьедэ 1954 ондо ойроо хүртөөгүй бүглүү ой тайга байhан газарта мүнөө дэлхэй дээрэ эгээл томо Братска ГЭС баригдажа байна. 200 мянган дурбэлжэн метр талмайтай байрын гэрнүүд энэ жэлдэ баригдана. Эндэ бии болоhон Братскын hунгуулиин шэнэ округто өөрын жэлнүүдтэ үшөө гурбан томо город, хүсэтэ ехэ хэдэн завод байгуулагдаха юм.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Братска ГЭС-эй барилгашадай тосхон.

ТАСС-эй фотохронико.

Ага

Урдань нүүжэ ябадаг байhан Могойтын аймагай ажалшад утаа тооhондо дарагдашаhан эшэгы гэрээ үни орхижо, уужам hаруул байшангуудта ажаhуудаг болонхой. Мүнөө тосхонуудтань клуб, hургуули, медицинскэ пункт, электричество, радио бии. Колхознигууд баян дэлгэр байдалтай болонхой.

Эндэхи колхозууд Забайкали дотор эгээл түрүүн нарин нооhотой хонидые үсхэбэрилжэ эхилhэн юм. Хони үсхэбэрилгээр эдэнэр Читын-гэ область соо мүнөө түрүү hуури эзэлнэ. Нёдондо жэлдэ аймагай колхозууд, мал, тариян ажалhаа 2 миллионhоо 7 миллион хүрэтэр олзо доход абаhан байна. Олон бүлэ 30—50 мянган түхэриг мүнгэ, хоёр—хоёр тонноhоо үлүү талха тариа ажалта үдэртөө абаhан байха юм.

Алтайн хизаар

Энэ үбэл Кулундын үргэн уужам талаар хүйтэн hалхи шуурган болоогүй. Саhанай ходо орожо байбашье, дулаан үдэрнүүд болоно. Энэ жэлдэ hайн лэ ургаса гараха даа гэжэ эндэхид хөөрэлдэжэ болонхой. Колхоз, совхозууд 100 мянган гектар газарта саhа тогтооhон байна. Колхознигууд мүнөөнhөө хабарайнгаа тарилгада бэлдэжэ байнхай. Ороohото культурын 90 процент нарин рядтайгаар хэрээhэлүүлэн таригдаха.

Омск

Хүдөө ажахыда түрүү дүй дүршэлые дэлгэрүүлхын тулада партиин Тавричеcка райком ехэ hайн арга хэрэглэнэ. Гахай олоор үсхэдэг Харламовай нэрэмжэтэ совхоздо коммунистнуудай дурадхалаар гахайшадай саг үргэлжын семинар эмхидхэгдэнэ. Илангаяа энэ hалбари гээгдэнги колхозой гахайшад эндэ сугларжа hурана. Тэдэнэр неделин туршада совхозой фермэнүүдээр ябажа, бүхы ажал үйлэдбэритэйнь танилсана. Түрүү дүй дүршэлыень халан абана, өөhэдөө хүдэлмэрилэнэ. Сүлөөтэй сагтань мэргэжэлтэд элдэб хөөрэлдөө тэдээнтэй үнгэргэнэ.

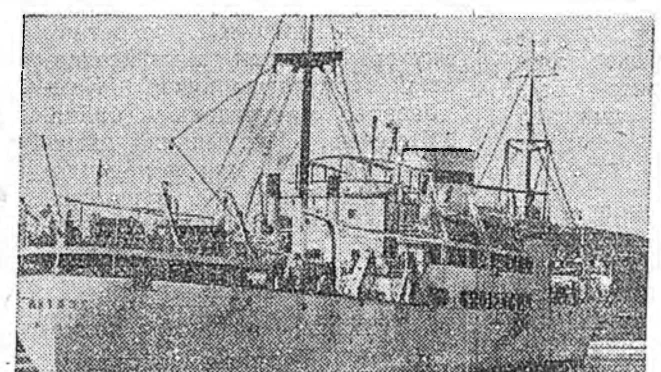
Ингэжэ түрүү совхозой дэргэдэ эмхидхэгдэhэн семинар гахай үсхэбэрилхэдэнь олон артельдэ ехэ туhа хүргөө.

***

Манай Сибирьтэ эгээл түрүүн бии болоhон Кировэй нэрэмжэтэ Омскын хүдөө ажахын институдай тогтоhоор 40 жэлэй ойе Сибириин олониитэ тэмдэглэжэ байна.

Энэ институдые 7 мянган хүн дүүргэжэ, дээдэ мэргэжэлтэй болоо.

Тус институдай ойтой дашарамдуулан, ороной элдэб газарhaa амаршалгын телеграммануудай абтаа hэн.

Уласхооронды геофизическэ жэлэй түсэбөөр шэнжэлгэ хэжэ, Номгон океан дээгүүр тамаржа ябаhанаа «Витязь» судна Владивосток бусажа ерэбэ. Энэ судна Фиджи арал, Шэнэ Зеланди, Шэнэ Каледониdo хүрөө. Хаа хаанагүй манай уhанзамшадые баяртайгаар угтадаг байгаа. Суднада 15 мянган хүн айлшалаа.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: «Витязь» Владивостогой портдо ороно ябана.

ТАСС-эй фотохронико.

Новосибирск

Манай ороной оперно театрнуудта хэдэн жэл соо табигдаагүй Д. Вердиин «Дон Карлос» гэжэ оперые Новосибирскын оперо, балетдэй театрын артистнар hаяхан табиба.

«Дон Карлос» гэжэ оперohoo гадна Италиин хүгжэмшын табан тоонго оперо—«Риголетто», «Травиата», «Аида», «Трубадур», «Бал-Маскарад» эндэ табигдаhан байна.

Энэ оперые харагшад ехэтэ hонирхобо.

Красноярска хизаар

Енисей мүрэнэй шадар «Таежник» гэжэ колхоз оршодог. Тус колхоз ангай арhа ехээр абадаг, халтар хара үнэгэдые олоор үсхэбэрилдэг юм. Гэбэшье, зүгы олоор бэрилдэг гэжэ энэ колхоз суурхадаг. Эндэ хамта 340 зүгын бии.

Нёдондо энэ колхоз зүгыhoo тонно мёд, 350 килограмм воск абаhан байна. Зүгы үсхэбэрилэн удаан жэл соо хүдэлhэн Мерэляков 63 зүгын булэ бүхэнhөө 140 килограмм мёд, 1600 грамм воск абаhан байна. Мүнөө 1958 оной ажахын бүхэсоюзна выставкэдэ дат болгогдоно.

СССР-эй Архитектористнуудай союзай правлениин пленум Новосибирскдэ болоожо, Сибириин городуудта байрын гэрнүүдые бариха хэрэгтэ архитекторнуудай зорилго дүүргэхэ тухай хэлсэбэ.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: Новосибирскын генеральна түсэбэй македые архитекторнууд хаража байна.

ТАСС-эй фотохроника.

Бурят-Монгол

Саяан уулын мойдо, хадын дуур бурьялаа hэн Эрхүү мүрэнэй бурядай Убугай жэ тосхон — партсъездын жэтэ колхозой центр оршодог.

Гурба — дүрбэн жэлэй урда энээгүүр ябаhан хүн мүнөө колхозые танихагүй. Колхозой доход жэлhээ жэлдэ ургана. баhа колхознигуудшье баян байдалтай болонхой. Гансахан дондо жэлдэ энэ арагаа 40 айл шэнэ бариржа оронхой. Тосхоной дунда гоё hайханаар баригдаhан hургуули, магазин, клуб, медицинэй тобойн харгадана.

Колхозой центрhээ гадна фермэ, гүүртэ, полевой стан барилга хэгдэнэ. Тусхайлбал, базануудай олошороо. Тэндэнь малагшадай ларек, библиотека улаан булан бии. Саг үргэлжэ кино харуулагдана. Нёдондо колхознигууд өөhэдынгөө амаралтын гэр барая.

АЖАЛШАДАЙ ҮҮСХЭЛЭЭР

Бичурын совхозой хүдэлмэришэд өөhэдынгөө хүсөөр hургуули барихань

Бичурын аймагай Заганай сомоной Дабаата тосхондо 100-гаад үрхэтэ айл—Бичурын совхозой 2-дохи фермын хүдэлмэришэд ажаhуудаг юм. hүүлэй хэдэн жэлэй туршада энэ хэн hургуулиин наhанай үхибүүд гурба дахин олошороо. Тэдэ энэ тосхондо hургуулиин үгы дээрэhээ эхин классуудай hургашад аяар 5 километр ябажа, Шэбэртын дунда hургуулида hурадаг. Үбэлэй хүйтэн сагта, шуурга, бордоhон соо hургашадай hургуулида ошохонь ехэ бэрхэтэй болодог, хэшээлhээ таhарха, hалхи абаhанhaa үбдэхэ ябадал заримдаа үзэгдэдэг hэн. Дабаатада hургуулиин гэр бариха тухай үнинhөө хойшо хэлсэгдэдэг байгаа, тэдэ мүнгэ зөөриин үгтөөгүй байhан шалтагаанhaa энэ хэрэг урагшаа ябадагүй hэн.

Иимэ ушар түрэлхидэй hанаанаа ехээр зобоожо эхилhэн байна. Нэгэтэ үдэшэ хүбүүд соо хүдэлмэришэдэй үйлэдбэриин суглаан болоhон юм. Удаашье гүй суглаан дүүрэбэ, тэдэ суглааниай таригүй, өөhэдынгөө хэрэгтүү тухай ярилдаhаар hуугаа hэн. Хэншьеб даа, басаганайнгаа мүнөөдэр hургуулиhaa ехээр дааранхай ерэhэн тухай хэлэбэ. Тиихэдэнь тэндэ hуугшад нютагтаа hургуулитай болоол hаа, үхибүүдтэмнай hайн болохо, өөhэдымнайшье hанаан амарха hэн гэжэ дарья табилдаба. Үнэхөөрөөшье, энэ асуудал хүн бүхэнэй досоо үнинhөө хойшо бүлхитэн хадуугданхай байгаа бшуу.

Энэ үедэ коммунист нүхэр Ц. Цыдыпов бодолгото болоhон шэнги, анирыгүй hуужа байтараа, эрид эгээр ингэжэ хэлэбэ:

—Хэншьеб манай эндэ эрэжэ, hургуули барижа үгэхэ hэн гэжэ юрэдөө хэды болотор хүнэй гар хараад, гараа хабсараад hууха зон гээшэбибди?! Эхин hургуулиин байшан өөhэдөө барижархихада яаха юм?

— Тэдэ бидэнэр өөhэдынгөө арга боломжые тооложо, хэр ехэ хүсэ, зөөрин гаргашалагдаха байhанинень элирүүлээ, — гэжэ хүдэлмэришэн нүхэр Ц. Намдаков хэлээд, нүхэр Цыдыповэй дурадхалые халуунаар дэмжэбэ.

Ингээд ёhотойл суглаан дахин эхилшэбэ. Эндэ байгаашан, Шэбэртын дунда hургуулиин залуу багша Цэрэн Очиров hургуули барихын тула юун хэрэгтэй болохоб, илангаяа хүдэлмэришэн бүхэн ямар ажал хэхэб гэжэ элирүүлжэ, намда даалгагты гэжэ сагааhан зонда дурадхаба.

hургуули бариха түсэбэй болоhон хойно дахин сугларжа, нүхэр Очировай дурадхал hургуули бариха түсэбые хэлсэжэ хэдэн гэжэ хүдэлмэришэд шиидхэбэ.

Совхозой барилгашадай зүбшөөлhөөр hүүлээр нүхэр Очиров hургуули бариха бэлэн түсэб хүдэлмэришэдэй зүбшөөлдэ табиба. Баhа дахин суглаан болоожо, хүдэлмэришэн ажалаа хубаажа абаhан байгаа.

Энэ хэлсээгээрээ февралиин hарын амаралтын нэгэ үдэр Бичурын хонинол совхозой 2-дохи фермын хүдэлмэришэд барилгын модо бэлэдхэхын тула воскресникээр гаража, Заримааниинь модонуудые унагаажа, нүгөөдүүлынь гэшүүhынь шулажа, бэшэнииинь даар хүсэтэй трактораар модоёо шэрэжэ оробо.

Иимэ воскресник хоёр дахин эмхидхэгдэhэн ашаар барилгын модон хүсэдөөр бэлэдэгдэжэ, хотондо асарагдаа. Дулаархаа, газарай гэдэхэдэ hургуулиин гэрые воскресникээр хэжэ барихаар хүдэлмэришэд шиидэнхэй.

Х. Очиров.

Холын колхозой хүгжэлтэ

Яруунын аймагай Ленинэй нэрэмжэтэ хүдөө ажахын артелиин ажал хэрэгүүд тухай

☆

...ллион литр һүнэй түлөө

...хозойнгоо мал ажалда хү... эхилһээр хорёод шахуу жэл ...б. Мүнөө долоодохи жэлээ ...шанаар ажалланаб. Малайн... ...шаг шэмые жэл ерэхэ бүри ...лүүлхын түлөө арга шадалаа... ...олдодогби. Колхозоймнай тү... ...аалишад Цыремжит Базаро... ...олгор Добчинова, Ринчима ...ханова, Санжидма Доржие... ...бусад үнгэрэгшэ жэлдэ үнеэн ...өө 1313—1458 литр һү һаа... ...н. Тиихэдэ би өөрөө үнеэн ...өө 1300 шахуу литр һү һаа... ...йнаб.

...шье, хүдөө ажахын бүхы ...эрилэгшэдтэ хандаһан пар... ...Центральна Комитедэй, Совет... ...авительствынгаа Хандалгада, ...онбассай суута шахтёр Нико... ...амай гэгшын үнэтэ үүсхэлые ...ажахыда дэмжэһэн Заиграйн ...шадай уряада харюу болгон, ...колхозойхид 1960 ондо һаа... ...э мүнөө жэлдэ һааха гэжэ ...э. Тиигэжэ үнеэн бүриһөө ...алгаяа 1500 литртэ хүргэжэ, ...эл хамтадаа миллион литр һү ...абаха зорилго урдаа табяа... ...Энээнинe бэелүүлхын тулада ...и һаалишаднай мүнөө жэл ...бүриһөө һү һаалгаяа нёдон... ...иһоо 500 литрһээ бага бэ... дээшэлүүлхэ юм. Би өөрөө ...бүриһөө һү һаалгаяа нёдон... ...иһоо 700 литрээр дээшэлүүл... ...нөө жэлдэ 2000 литр һү үнеэн ...э һааха гэжэ шиидээб. Мү... ...рин үнеэ харууһалнаб. Уял... дүүргэхэдэмни 40 мянган ...һүн ганса минии үнеэдһээ ...аха болоно.

...СР-эй Верховно Соведэй һун... ...н хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социа... ...ческэ мүрысөөндэ оролсоод, ...шан Цыжип Эрдынееватай ...эн ажаллажа байнаб.

Дулмажап Жамбалова,
...Алтанай гүүртын һаалишан.

...гээшэ хүнэй нүхэр

...Р-эй Верховно Соведэй хоёр һун... ...хоорондо манай колхозой ажабай... ...гээ культурын талаар ехэхэн ху... ...болоо. Энэ үе соо шэнээр бариг... ...клубай даргэдэ хүдөогэй библиотекэ ... Мүнөө клубтамнай үдэшэ бүри ...дан болодог, библиотекэдэ кол... ...д сугларжа, газетэ, журнал, ном ...г. Тиигэжэ колхозниагуудай ажал ...ажана тэнигдэн байдалтай болохын... ...ууаар сүлөөтэй сагтаа культур... ...рдаг болоо.

...гээшэ хүнэй нүхэр юм» гэжэ ...уран зохёолшо Алексей Максимо... ...рький хэлээ һэн. Манай библио... ...уншагшад-колхозниагууд, жэшээл... ...иэушан үбгэн Чимитдоржо Даши... ...ев иигэжэ хөөрэдэг:

...з түгэлдэр уран зохёол уншаха... ...ал хүдэлмэридөө улам һайнаар ...э, амжалта түйлахаар зоригжоноб. ...газетэгүй айл мүнөө манай эндэ ...о болёо. Библиотекэмнай хамта... ...мянган хэһэг элдэб номуудтай, ...у гаран уншагшадтай юм. Мүн ...й зургаан гүүртэ, отарануудта нүү... ...лиотека эмхидхэгдэнхэй. Библиоте... ...ном зөөгшэд комсомол Владимир ...ев, Рабдан Эрдынеев гэгшэд үн... ...й дунда ном тараалгада, библио... ...хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаа... ...

...лиотекымнай уншагшад уранһайха... ...эб номуудые һонирхон уншана. ...шэдэ, колхозой һаалиин гүүртые ...Б. Жамсуев уран зохёолой номуу... ...шон Р. Эрдынеев хүдөө ажахын ...үй дүршэл тухай номуудые шэлэ... ...даг байна. Мүн хонишон Р. Эр... ...уранһайханай номуудые ун... ...гадна, политическэ литерату... ...дуратай.

...һунгалтын хоорондо колхозой ...ажахын хүгжэһэн тухай фото... ...болон диаграммануд, тэрэшэлэн ...ай болон һунгагшадай булангууд ...кэ соомнай эмхидхэгдэнхэй юм.

Д. Доржиева, хүдөөгэй библиотекые даагша.

☆ ☆

Дүрбэн жэлэй дүнгүүд

Хүдөө ажахые түргэнөөр хүгжөөхэ тушаа парти, правительствын түүхэтэ тогтоолнуудаар урмашан зоригжоһон колхозниагуудаймнай эршэмтэйгээр ажаллаһанай ашаар манай колхозой ажахы алишье талаараа нилээд хүгжэһэн байна. Илангаяа һүүлшын дүрбэн жэл соо ехэ хубилалта болоо.

Ажахымнай гол һалбари мал ажал юм. Адуу малайнгаа тоо толгойе олошоруулхатаяа хамта, үүлтэрыень һайжаруулжа, ашаг шэмыень дээшэлүүлхэ хүдэлмэри ябуулһанай ашаар һү, мяха, ноохо бүри ехээр абадаг болообди. Жэшээлхэдэ, 1953 ондо үнеэн бүриһөө арайхан 400 литр һү һаажа, хамтадаа 275 мянган литр абаһан һаа, 1957 ондо 1112 литр һү һаажа, хамтадаа 729 мянган литртэ хүргөөбди. Тиихэдэ 1960 ондо һү абалгаяа миллион литртэ хүргэхэ гэһэн зорилгоёо мүнөө жэлдэ бэелүүлхын тула манай һаалишад, малшад эршэмтэй шангаар тэмсэжэ байнхай. Тиин манай түрүү һаалишад Цыжип Эрдынеева, Дулмажап Жамбалова, Долгор Добчинова, Санжидма Доржиева, Ринчин Тугалханова болон бусад мүнөө жэл үнеэн бүриһөө 2000—1800 литр һү һааха уялга абанхай.

Тиихэдэ энэ дүрбэн жэл соо мяха абалгамнай хоёр дахин, ноохо абалгамнай нэгэ хахад дахин ехэ болоһон байха юм. Абтаһан түл гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэдэг болоо. Жэшээнь, 1953 ондо 100 эхэ хонин бүриһөө 75,4 хурьган абтажа түлжүүлэгдэһэн һаань, харин үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 123 хурьган абтаа, мүнөө жэлдэ 145-һаа үсөөн бэшэ хурьга абажа, түлжүүлхэ гэжэ шиидэнхэйбди. Мүн хонидойнгоо үүлтэр һайжаруулха тушаа нилээд ехэ хүдэлмэри ябуулагдажа, һүрэг соомнай шэрүүн ноохотой хонид үгы боложо, шэрүүбтэр ноохотой хонид үсөөржэ байна. Хэрбээ 1953 ондо һүрэг соомнай оройдоо 351 толгойнь нарин, нарибтар ноохотой байһан һаа, харин мүнөө 3771 толгой нарин, нарибтар ноохотой хонид бии болоо юм.

Колхозойнгоо хонин ажалые хүгжөөхэ хэрэгтэ түрүү хонишод нүхэд Жамсо Шойндонов, Осор Сультимов, Цыренжит Ринчинжамсуева, Должон Цыбенова, Янжима Содбоева, Будажап Даримаева гэгшэдэй ажалай аша габьяае тэмдэглэмээр. Мүн колхозоймнай түрүү хонишон Бальжима Базаровна Санжиева СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидадаар дэбжүүлэгдэнхэй.

Ниитынгээ мал ажалые амжалтатайгаар хүгжөөхэ арга нүхэсэл олгодог газар таряалангай талмай һүүлшын дүрбэн жэл соо хоёр дахин дээшэлүүлэгдээ, тиихэдэ 3145 гектар шэнэ газар ашаглаһанай ашаар ороохо таряан хоёр дахин ехээр абтадаг болоо. Гэбэшье, ороохо таряанаймнай ургаса үшөөл бага зандаа, өөрынь үнэ үшөөл ехэ. Тиихэдэ маниие хангадаг Нарһатын МТС газар элдүүрилжэ тарилга хээд, ургаса хуряахаһаа ондоо хүдэлмэри, илангаяа мал ажал дээрэ хүшэр хүдэлмэри оньһожоруулха талаар өөдтэй юумэ хэнэгүй. Газар таряалангай талаар МТС-эй хэһэн хүдэлмэри колхоздо тон үнэтэй болоожо үгэдэг байна. Газар таряаланһаамнай өөдтэй олзо доход абтанагүй. Тиимэһээ мүнөө «Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тухай» партиин ЦК-гэй Пленумэй тогтоолые манай колхозниагууд ехэ һайшаан шудалжа байна.

Колхозоймнай ажахын хүгжэхэтэй адли тэрэнһээ абтадаг олзо доходнай ехээр ургаа. Хэрбээ 1953 ондо ажахыһаа оройдоо 573 мянган түхэригэй олзо доход абтаһан һаа, үнгэрэгшэ жэлдэ 2 миллион 79 мянган түхэригэй олзо оруулаабди. Тиихэдэ 1 миллион 894 мянганиинь ганса мал ажалһаамнай ороо юм.

Экономическа талаараа бэхижэжэ, мүнгэн олзо доходой ургахатай хамта колхозниагуудаймнай ажабайдал улам баян, культурна болоно. Ажаллаһанайнгаа урманда ажалта үдэртөө түлөөһэ ехээр абадаг болоожо, гэшүүднай ниитынгээ ажалда эдэбхитэйгээр хабаададаг болоо. Жэшээлхэдэ, үнгэрһэн жэлэй дүнгөөр колхозник бүхэмнай дунда зэргээр 615 ажалта үдэр олоо. Үнгэрэгшэ жэлдэ ажалта үдэртэ 5,5 түхэриг мүнгэн хүртөө.

Артелиингээ олзо доходой ургаһанай ашаар һүүлшын дүрбэн жэл соо ехэ мүнгэн барилгада һомологдожо, горьтой ехэ хүдэлмэри хэгдээ. Энэ үе соо колхозниагууд болон малшадта таби гаран байрын гэр баригдаһан байна. Колхозоймнай центр тосхондо шэнэ клуб, правлениин хоёр дабхар байшан, эхин һургуулиин, магазинай байшангууд баригдаа. Мүн машинын гараж, бани, электростанци баригдажа, ашаглалгада үгтэнхэй. Центр тосхонһоо гадна, хэдэн гүүртэ, отаранууднай электрын гэрэлээр яларна.

СССР-эй Верховно Соведэй хоёр һунгалтын хоорондо артелиингээ ажахые хүгжөөхын түлөө үргэн ниитэ колхозниагуудайнгаа тэмсэлые колхозоймнай коммунистнууд ударидаа. Коммунистнууднай хододоо бусадта жэшээ харуулан, ажалай эдэбхиие дээшэлүүлхэ хэрэгтэ колхозой правленидэ, партийна эхин организацида туһалһан байна. Жэшээлхэдэ, коммунистнууд һаалишан Ринчима Тугалханова, һаалиин гүүртые даагшанар нүхэд Ц. Б. Очиров, О. Будаев болон бусад үнэн сэхэ, аша үрэтэй ажалаараа олоной дунда хүндэтэй болонхой. Мүнөө мал ажал дээрэ хамта 17 коммунист, 23 комсомолшууд ажаллана.

Тиихэдэ гол түлэб коммунистнууд, комсомолшуудһаа бүридэһэн 23 агитаторнай мүнөө СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын урда тээхи ниитэ-политическэ хүдэлмэридэ эдэбхитэйгээр хабаадалсажа, бүгэдэарадай мүрысөөндэ оролсоһон Исинга нютагайнгаа колхозниагуудай зоригые улам бадаруулна.

С. Дугарон, колхозой түрүүлэгшэ,
Ц.-Д. Сультимов, партийна эхин организациин секретарь.

☆

Хонидоо олоор хэнзэлүүлнэбди

Манай колхоз үнгэрэгшэ жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 123 хурьга абажа түлжүүлһэн һаа, мүнөө жэлдэ 100 эхэ хонин бүриһөө 145-һаа үсөөн бэшэ хурьга абаха гэжэ шиидэнхэй. Тиигэжэ Хоринн аймагай «Улаан Одон» колхозой хонишодой үүсхэлые дэмжэнхэйбди.

Минии даадаг отарын хонишод үнгэрһэн жэлдэ 524 эхэ хонинһоо 740 хурьга гэхэ гү, али 100 эхэ хонин бүриһөө 152 хурьга абажа түлжүүлээ һэн. Колхозоймнай түрүү хонишон Янжима Содбоева 100 эхэ хонин бүриһөө 160 хурьга абажа түлжүүлээ. Мүнөө манай отарада абтаһан хурьгад гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэжэ байна. Мүн эхэ хонидһоо шэлэжэ, дахин хурьгалуулхаяа урэжүүлээбди.

Отарымнай хонишод Будажап Даримаева, Должон Цыбенова, Янжима Содбоева болон бусадай оролдосотой ажалай ашаар хониднай тобир тарган ондо орожо, абаһан түлнүүднай гарзагүйгөөр түлжүүлэгдэнэ. Тиигэжэ манай отарын хонишод колхозойнгоо хонин һүрэгые улам үсхэхэ хэрэгтэ туһа нэмэри хэнэ. СССР-эй Верховно Соведэй һунгалтын хүндэлэлдэ дэлгэрһэн социалистическэ мүрысөөндэ оролсоод, абаһан уялгаяа дүүргэхын тула улам оролдон ажаллажа байнабди. Парти, правительствын һүүлэй Хандалга болон тогтоолнууд хүдөө ажахые улам саашань хүгжөөхэ хэрэгтэ малшадые зоригжуулан урмашуулна.

Мүнөө «Колхозно байгуулалтые улам саашадань хүгжөөхэ, МТС-үүдые хубилгаха тухай» КПСС-эй Центральна Комитедэй Пленумэй тогтоолтой һонирхон танилсаха зуураа, энэ тогтоол тон зүб, хаһа саг соогоо абтаа гэжэ һананабди.

Осор Сультимов, эхэ хонидой отарые даагша.

Үбгэн дарханай үгэ

Манай колхозой центртэ дүрбэн жэлэй саада тээ колхозой правлениин болон һургуулиин байшангууд үгы, үни заяанда үбгэ эсэгэнэрэй үедэ баригдаһан бишыхан сонхотой шэнэһэн гэрнүүд хуушаржа налшиилдашанхай байгша һэн. Илангаяа холо ойрын гүүртэ, отарануудта малшадай байрын гэрнүүд болон малай байранууд ехэ мууданхай, уйтан харанхы байгаа юм.

Харин парти, правительствын анхарал оролдолгын аша туһаар, колхозниагуудаймнай эбтэй ажалай оролдолгын хүсөөр һүүлэй үедэ колхознай хүгжэжэ, ажахыһаа абадаг олзо доходнай ехэ болоо. Тиихэдээ ямаршье барилга хэхэ шадалтай болоожо, һүүлшын дүрбэн жэлэй үедэ нилээд урагшаа дабшаабди. Мүнөө колхозоймнай центр тосхон танигдахаар бэшэ болонхой. Энэ үе соо 200 хүнэй һууритай, библиотекэ, биллиардын залнуудтай шэнэ клуб, правлениин хоёр дабхар байшан, магазинай, һургуулиин байшангууд баригдаа. Мүн колхозоймнай центртэ гуша гаран байрын гэрнүүд баригдажа, гурбан шэнэ үйлсэ бии болоо.

Тиихэдэ гүүртэ, отарануудаар малшадай һууха олон гэрнүүд, малай байранууд баригдаа. Зарим газарта шэнэ байранууд мүнөөшье баригдажа байна.

Колхозойнгоо барилгада бултандань гэхээр хабаадалсажа, олон байра, байшангуудые бодхоолсооб. Тиигэжэ түрэл нютагайнгаа түхэл шарай хубилгалсажа байһандаа омогорхон, үбгэн наһатай болоһондоошье торонгүй, һүхэеэ бариһан зандааб. Колхозоймнай барилгашадай олонхинь наһатай болоожо ябаһан зон юм. Тиимэһээ дарханай мэргэжэлдэ колхозойнгоо хүдэр залуу, шэираг хүбүүдые һургажа табихаар болоо. Энэ хэрэгтэ бишье хабаадажа, залуу хүбүүдые дарханай мэргэжэлдэ һургахые оролдохо байнаб.

Мүнөө эндэмнай больницын, долоон жэлэй һургуулиин байшангуудай болон бусад олон барилга хэгдэхэ байна. Эдэ барилгануудта хабаадажа, олон хана бодхоолсохо хүсэлтэйб.

Ш-Д. Гармаев, барилгын бригадын гэшүүн.

Арадай дуунууд

Хорго, Исингэмнай элдинхэн даа,
Хонин һүрэгөө үсхэмөөр.
Колхоз нютагнай хүгжэнхэй даа,
Холынгоо газараар суурхуулмаар.

Аажамхан Исингэмнай уужамхан даа,
Адуун һүрэгөө табаруулмаар.
Артель нютагнай хүгжэнхэй даа,
Арадхан зондоо суурхуулмаар.

**

Үргэн Исингэ баялигтайл даа,
Ургасатай таряагаа дэлгэрүүлнэ.
Уладаймнай үринэр эрдэмтэйл даа,
Оньһото ажалаа түбхинүүлнэ.

Сэлгеэхэн Исингэ баялигтайл даа,
Шэниисэ таряагаа дэлгэрүүлнэ.
Сэлсэнэймнай үринэр эрдэмтэйл даа,
Шэнэхэн ажалаа бэхижүүлнэ.

**

Сэлмэгхэн һүниин һэбшээндэ,
Сэлгеэхэн Исингэ долгилжол байна.
Сэдьхэлтэй нүхэрэйнгөө илдамда,
Сээжэхэн зүрхэмни баясажал байна.

Хурданхан мориноймтүргэндэ,
Холохон харгымни дүтэлжэл байна.
Ханилсан гансынгаа илдамда,
Хайра сэдьхэлни баясажал байна.

Ц. Дандаров бэшэжэ абаба.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: (зүүн гарһаа) СССР-эй Верховно Соведэй депутадта кандидат нүхэр Б. Б. Санжиева хамта хүдэлдэг нүхэдтэеэ хөөрэлдэжэ байна. Колхозой парторганизациин секретарь нүхэр Ц.-Д. Сультимов хонишодто шэнэ газетэ, һонин номуудые асараад үгэжэ байна. **М. Яковлевай** фото.

Шэнэ зүжэг

Бурят драмын театрын артистнар А. С. Грибоедовэй «Ухаанһаа болоһон уйдхар» («Горе от ума») гэһэн зүжэгые бурят хэлэн дээрэ табижа эхилбэ. Энэ зүжэгые мүнөөдэрһөө эхилээд, республикымнай ажалшад харахань.

Зүжэгэй гол рольнуудта БМАССР-эй арадай артистнууд Б. Н. Вампилов, Ю. П. Шангина, БМАССР-эй габьяата артистнууд Г. Ф. Лосев, П. Н. Николаев, Ж. М. Иванов, РСФСР-эй габьяата артистнууд В. К. Халматов, А. С. Ильин, артистнууд П. В. Шапова, В. Ц. Найдакова, С. У. Уладаева, Д. С. Чимитова, С. С. Гончикова болон бусад наадана.

Театрын режиссер Ф. С. Сахиров найруулһан, уран зураашад БМАССР-эй искусствын габьяата ажал-ябуулагшад Б. Б. Чернутов, Л. А. Коваленко гэгшэд сценыень гоёон шэмэглэһэн байна.

ЗУРАГ ДЭЭРЭ: зүжэгэй нэгэ сценэдэ Александр Алексеевич Чацкиин рольдо РСФСР-эй габьяата артист В. К. Халматов, Софья Павловнагай рольдо артист П. В. Шапова гэгшэд харуулагдана.

Г. Лосевой фото.

Предприятинуудай эрилтэдэ анхаралтайгаар хандаха

(Бурят-Монголой совнархозой суглаанһаа)

Республикын совнархозой промышленность, барилгын предприятинуудай эдэбхитэдэй суглаан һаяхан Улан-Удэдэ болоожо үнгэрөө. Суглаанда хабаадагшад совнархозой түрүүлэгшэ нүхэр **А. В. Давыдовай** элидхэл шагнажа, зүбшэн хэлсэбэ.

—Манай завод 1957 ондо абаһан уялгаяа дүүргээшье һаа, миллион гаран түхэригэй гарзада ороһон байна. Энэ юун дээрэһээ болооб гэхэдэ, бүтээһэн продукцяа хэхэ амһартануудаар дуталдахадаа тэрэниие холын городуудһаа зөөжэ, үлүү гаргаша хээбди. Манай Улан-Удын шэлэй заводто хүйтэн унда эюулхэ амһарта хэхээр һэн. Энээн тушаа совнархоз анхаралаа табинагүй,— гэжэ архи, унда гаргадаг заводой директор нүхэр **Григорьев** үгэ хэлэхэдээ тэмдэглээ.

Онохойн модоной комбинадай хүдэлмэришэн нүхэр **Баранов** үгэ хэлэхэ зуураа иигэжэ мэдүүлээ:

—Үнгэрһэн жэлдэ манай комбинат муу бэшээр хүдэлмэрилөө, гансал шпала тайраха хүдэлмэриин түсэб арайхан дүүргэгдээгүй үлэшоо. Шалтагааниинь хадаа шпала тайрагшад электрын хүсөөр дуталдажа, нилээд ехэ сагаа миин хосороохон байна.

Мүнөө жэлдэ ехэ уялга абанхайбди. Энэ уялгаяа дүүргэхын тула оролдожо байһан комбинадай хүдэлмэришэд 2 һарынгаа түсэбые амжалтатайгаар дүүргэбэ.

—Ойрын жэлнүүдтэ арад зоноо гэр байраар хүсэд хангахын тула манай парти ехээр оролдоно. Партиингаа уряагаар зоригжоһон бидэнэр барилгашад, ажал хүдэлмэрээ үдэр бүри улам эршэмтэй болгохын тула тэмсэжэ байнабди, — гэжэ мяха-консервын комбинадай барилгын управлениин гагнууршан нүхэр **Соколов** хэлээд, саашань үргэлжэлүүлнэ.—Теэд элдэб хэрэгсэлнүүдээр дуталданабди. Жэшээлхэдэ, үргэдэг кранай түмэр аргамжаар дуталдажа, барилгын хэрэгсэлнүүдые хоёрдохи дабхар дээрэ бэеэрээ зөөхэ баатай болоо һэмди. Иимэ жэжэ бужа хэрэгсэлнүүдээр барилгашадые хангаха хэрэгтэ совнархоз һаналаа табижа байха зэргэтэй,—гэбэ.

Саашань Галуута Нуурай 7/8 шахтын начальник нүхэр **Шёрников,** Городок городой «Первомайка» руднигай начальник нүхэр **Миронов,** мяха-консервын комбинадай директор нүхэр **Карасёв** болон бусад хамта 23 хүн үгэ хэлээ.

Энэ суглаанда уряалаар ерэһэн Эрхүүгэй областиин совнархозой түрүүлэгшын орлогшо нүхэр **Приходько,** Яхадай совнархозой управлениин начальник нүхэр **Курчатов** манай республикын хүдэлмэришэдтэ дүй дүршэлөө дамжуулха зуураа, үнгэрһэн жэлдэ түйлаһан зарим амжалта тухайгаа тогтожо хэлээ.

Суглаанда хабаадагшад 1958 ондо ажал хүдэлмэреэ бүри һайжаруулжа, түйлаһан дүнгүүдээ улам үргэдхэхэбди гэжэ мэдүүлээд, социалистическэ уялга абаба.

Редакцида ерэһэн бэшэгүүд

„Нюдэ балай, шэхэ дүлии"

Санага нютагай «Коммунизм» колхозой 2-дохи бригадын клуб үнинэй хаалтатай байһаар. Хаа яа клубта кино харуулагдаха, суглаанай зарлагдаха болоходо тэндэ хүнэй байха, һуухын аргагүй хүйтэн, эмхи гуримгүй байдаг юм.

Һүүлэй 2—3 һара соо нэгэшье лекци, элидхэл уншагдаагүй байна. Мүн эндэ культурна хэрэгсэл ехэ хомор, библиотекэ үгы.

—Клуб соомнай шатар, һонин номуудай бии байгаа һаа, сүлөөтэй сагаа үнгэргэхэдэ ямар һайн байгаа гээшэб,—гэжэ эндэхи залуушуул хэлсэдэг. Энэнь тон зүб байна.

Энээн тухай колхозой правленидэ, сомоной түрүүлэгшэдэ оло дахин хэлэгдэһэн байгаа. Теэд колхозниагуудай эрилтэдэ иимэ ханамжагүй байхань гайхалтай.

В. Самбуев.

Закамен.

Клуб бии аад, хүдэлмэри ябуулнагүй

Баргажанай Адагай модо урадхуулгын участогта һайнаар түхеэрэгдэнхэй, 140 хүнэй багтаха харалгын залтай клуб бии юм. Клубые даагша нүхэр Чиркова хүдэлмэришэдэй культурна эрилтые гүйсэд ханганагүй. Профсоюзна организаци энэ асуудалаар мүн лэ һонирходоггүй байна. Кино харуулгын график дүүргэгдэнэгүй. Жэшээлхэдэ, февраль һарада 9 кинокартина харуулагдаха ёһотой байһан аад, оройдоол 3 харуулагдаа. Аймгүйсэдкомой культурын таһаг клуб хоёрой хоорондоо хэлсээ баталаагүй дээрэһээнь кино муугаар харуулагдана.

Эндэ залуушуул олоороо ажаһуудаг. Теэд, тэдэнэр сагаа культурнаар үнгэргэхэ аргагүйдэнэ. Уранһайханай кружогууд эмхидхэгдээгүй байһаар, лекци үсөөн уншагдана.

М. Гроссман.

Хэзээ асарагдаха номууд бэ?

Курумкан тосхоной ажалшад түрэлхи хэлэн дээрээ бурят уран зохёолшодой номуудые, ородһоо бурят хэлэн дээрэ оршуулагдаһан элитэ ехэ уран зохёолшодой номуудые уншахые хүсэдэг. Теэд иимэ номууд аймагай центртэхи номой магазинда, мүн библиотекэдэшье байдаггүй юм.

Гадна, номой магазинда үхибүүдэй уншаха номууд баһал үгы байдаг. Гоё һайхан зурагтай номой эндэ байгаа һаа, багашуулшье, мүн наһатайшье хүнүүд үхибүүдтээ тиимэ номуудые ехэл һонирхон худалдажа абаха байгаа.

Манай эндэ хэзээ иимэ номууд асарагдаха юм?

Г. Бадмаев.

Бурят хэлэ бэшэгэй асуудалнуудые зүбшэн хэлсэлгэ

Литературна хэлээ баяжааха, дүримүүдыень гуримшуулха

Хэлэ бэшэг шэнжэлдэг эрдэмэй кандидат Ц. Б. Цыдендамбаевай «Буряад хэлэ бэшэгэй зарим шухала асуудалнууд тухай» гэһэн бэшэгтэй танилсаад байхадаа, тэрээн тушаа һанамжаяа хэлэхэ хүсэлэнтэйб.

Абтаһан үгэнүүдые сохом «буряадаар», хэлэгдэдэг янзаарынь бэшэхэдэмнай юун болохоб? Энэ ехэл таарамжагүй, хэлэ бэшэгэй дүримүүдтэ харша байха ўшартай. Юундэб гэхэдэ, Ц. Б. Цыдендамбаевай бэшэһээр гансал «өөрынгөө хэлэндэ тогтоһон абланай (фонетическэ) журам» баримталжа, Октябриин революциин һүүлээр абтаһан ород болон бэшэшье яһатанай үгэнүүдые нэтэрүүгээр «буряадшалалга», зарим нютагай хэлэнүүдтэ хэлэгдэдэг янзаар бэшэлгэ грамматикын дүримүүдтэ огто таарахагүй, «мананда төөрюулхэ» байхаһаа гадна, тэдэниие (абтаһан үгэнүүдые) мохооруулна. Жэшээнь: «часы» гэжэ үгые «шаас», сарафан — «сарпаан», карандаш — «харандааш», клуб — «хүлүүб», брезент — «бэржээнтэ», кусок — «хүсөөг» гэхэ мэтээр абтаһан үгэнүүдые һандаргаһанай хэрэггүй гэжэ һанагдана. Ород хэлэнэй орфографиин дүримүүдтэй дээрэ хэлэгдэһэн жэшээнүүдые сасуулжа харабалнай, тад ондоо байха. «Ево, красново, жиз, серце, сонце» гэхэ мэтээр хэлэгдэдэг ород үгэнүүд бэшэгэй дүрим баримталжа, «его, красного, жизнь, сердце, солнце» гэжэ бэшэгдэдэг гэжэ мэдээжэ.

Гадна, тусхайта юумэнэй, географическа нэрэнүүдые, бурядшье һаань, мүнөө бэшэгэй хэлэндэ бэшэдэг янзаарынь байлгаа һаа, муу болохогүй: «Бурят-Монголой үнэн» газетэ, Улан-Үдэ хото, Кударын аймаг—«Буряад Монголой үнэн» газеэд, Улаан-Үдэ хото, Хүдэрын аймаг гэһэнһээ холо дээрэ, үргэн зондо (гансашье бурят яһатанда бэшэ) ойлгосотой байха бэшэ аал? Харин «Байкал» гэжэ нэрэ үгые «Байгал» гэбэл зохистой шэнги.

Мүн «хүн» гэжэ үгэ һургуулиин учебнигэй ёһоор хубилан зохилдоод байхадаа яаха юм. Имагтал олонхи нютагуудаар «хүүн срэбэ, хүүнтэй хөөрэлдөөб» гэдэггүй, харин «хүн срэбэ, хүнтэй хөөрэлдөөб» гэдэгынь бүгэдэндэ мэдээжэ. Үндэһэниинь «хүү» гү, али «хү» бэшэ, «хүн» ха юм.

Манай бурят хэлэндэ нэгэ ойлгосые зэргэшээ (парна) үгэнүүдээр тэмдэглэдэг заншалтай. Тиимэ һэн тула, тэдэниие зүбөөр хэрэглэхэ, бэшэгэй хэлэндэ оруулха шухала. Жэшээнь: бартахи баабгай, соёл культура, эрдэм бэлиг, һанаа бодол, эхи заха, гар хүл, үхэр мал гэхэ мэтэ олон үгэнүүд.

Хэдэн жэлэй урда хэрэглэгдэдэг байһан аад, орхигдошонхой үгэнүүдые дахин хэрэглэдэг болохо гэһэн дурадхал һайшаалтай (хубисхал, соёл, суртаал, багша, шаби, зүблэл, зүблэлтэ г. м.). Теэд зарим үгэнүүдые тусхай словарьгүй (толи бэшэггүйгөөр) ойлгохонь бэрхэтэй. Жэшээнь, «һудар, боти, сэг, литэ, зиндаа»— эдэнэй заримынь сээршээхэ баатайбди.

Бурят хэлэмнай хэды баян гээшэб! Яахадаа манай эрдэмтэд болон уран зохёолшод арадайнгаа, нютаг нютагай хэлэндэ ёһо тэды анхарал табинаб?

Юундэ «дабхар гэр, торхо, (түмэр, модон), хүнэг (һуулга), һубаг, түхэриг, зуһэм» гэжэ үгэнүүдэй байтар, «чердак—шардааг, бочко—боошхо, ведро—бидруу, канава—ханааб, солхообо, кусок—хүсөөг» гэжэ байгаад буляасалдана гээшэб? Тон гайхалтай. Бурят хэлэндээ һайһан үгэнүүдые литературна хэлэндээ дүүрэн түгэс хэрэглэжэ шадангүй байхадамнай ямар хүгжэлтэ, баяжалта байха бэлэй.

Һургуулиин учебник соо «Абтаһан үгэнүүд» тухай хэлэхэдээ автор М. Н. Имехенов баһал таарамжагүй жэшээнүүдээр хизаарлаһан байна. «Критикэ, правительство, электричество, улица, общежити, алюмини» гэхэ мэтэ үгэнүүд жэшээ болгон оруулагданхай. Харин ондоо үгэнүүдые абабалынь дээрэ һэн. Юундэб гэхэдэ, бурят зон «шүүмжэлэл, түрэ засаг, зайн гал, гудамжа, хамтын байра, хүнгэн сагаан» гэжэ ойлгодог, хэлэдэг болоһоор үнинэй ха юм. Эдэ үгэнүүдые литературна бэшэгэй хэлэндэ хэрэглэдэг байхада яахаб!

Г. Тонтохоев.

Багшанарай институдай хэлэ бэшэгэй факультедэй V курсын студент.

Һургуулиин программые һайжаруулха

Бурят-монгол хэлэндэ илангаяа бэлэдхэлэй классай үхибүүдые зүбөөр, һайнаар һургаха хэрэгтэ һургуулиин программын зарим дутагдал үшөө усадхагдаагүй байһаар.

Программын ёһоор энэ класста үзэглэлые һуралсалай жэлэй түрүүшын жэлэй хахадта дүүргэхэ гэжэ хараалагдадаг. Үзэглэлые энэ болзорто дүүргэхэнь бэрхэтэй юм. Хэрбээ дүүргээдшье байбал, һурагшад зүбөөр бэшэжэ, уншажа һурадаггүй. Юуб гэхэдэ, илангаяа удаан, йотированна аялгануудта онсо анхарал хандуулжа, олон час үгтэхэ зэргэтэй гэжэ һанагдахаар байдаг.

Саашадаа бэлэдхэлэй класста бэшэгтэ һураха үедэнь хэрэглэхэ тон һайн методическа заабаринуудые олоор гаргажа, энэ классай программын дутагдалнуудые дары усадхахын тула һанамжалаа һаа, дээрэ болоо бэшэ гү?

Ц. Токтохоев,

Хэжэнгын аймагай Усть-Ородой эхин һургуулиин багша.

Юумэнэй, тэмдэгэй нэрэнүүд тухай

Юумэнэй, тэмдэгэй нэрэнүүд тушаа манай бурят эрдэмтэд ондо ондоо һанамжа баримталдаг байха юм. Профессор Г. Д. Санжеев үнинһөө хойшо энэ асуудалда анхаралаа хандуулна.

Юумэнэй, тэмдэгэй нэрэ тушаа профессор Санжеев һүүлэй үедэ ямар һанамжа баримталнаб гэжэ хараха болоо һаа, иимэ байна. «И. В. Сталинай зохёолнуудта заагдаһанай ёһоор, бурят-монгол хэлэнэй зарим асуудалнуудые хаража үзэлгэ» (1951 он), «Алтайн хэлэнүүдэй хэлэлгын хубинууд тушаа асуудалһаа» (1956 он) гэжэ статьянууд соогоо Г. Д. Санжеев монгол изагууртай хэлэнүүдтэ юумэнэй, тэмдэгэй нэрэ гэжэ хоёр хэлэлгын хубиин орондо 4 хэлэлгын хуби бии болгохо гэжэ хэлэһэн байна. Эдэ хэлэлгын хубинуудынь иимэнүүд: **1. Юумэнэй нэрэ** (существительное) — хурэз, гудамжа, хэлэн, үзэг, үгэ, колхоз, дэгэл гэхэ мэтэ түрэлэй үгэнүүд энээндэнь хабаадана. Эдэ үгэнүүд ямаршье залгалта абангүй байхадаа, элирхэйлэгшэ боложо шадахагүй байна.

2. Бодос юумэнэй нэрэ (предметные имена)— модон, түмэр, шулуун гэхэ мэтэ үгэнүүд энээндэнь ороно. Эдэ үгэнүүд ямаршье залгалта абангүй, энэ шэгээрээшье байхадаа мэдүүлэл соо элирхэйлэгшэ боложо шадаха байна. Харин ород хэлэндэ оршуулагдахадаа прилагательна болодог.

3. Тэмдэгэй нэрэ (прилагательное) — уулархаг, модото, национальна, педагогическа гэхэ мэтэ үгэнүүд энээндэ хабаатай. Тэдэнэр мэдүүлэл соо гансал нэрэ үгэ элирхэйлжэ шадаха, харин глаголой элирхэйлэгшэ боложо шадахагүй байна.

4. Шанарай нэрэ (качественные имена) — һайн, муу, хурдан, үндэр, удаан гэхэ мэтэ үгэнүүд. Эдэ үгэнүүд мэдүүлэл соо нэрэ үгыншье, мүн глаголойшье элирхэйлэгшэ боложо шадаха. Жэшээ: хурдан морин, хурдан ябана.

Хэлэлгын хубинуудые иигэжэ илгаруулхадаа, проф. Г. Д. Санжеев үгэ мэдүүлэлэй ямар гэшүүн болоноб, тэрээнһээнь лэ дулдыдажа, элдэб хэлэлгын хубинуудта хабаадуулна.

Иигэжэ үгын мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болодогынь—гансал энэ шэнжыень барималан, үгэ бүхэнэй ямар хэлэлгын хубида хабаададагынь тодорхойлхо гээшэ алдуутай. Юундэб гэхэдэ, гансал үгэ аад, хэдэн ондоо хэлэлгын хубида хабаатай болошохо байна бшуу.

Тиимэһээнь доцент Д. А. Алексеев «Монгол хэлэнүүдэй нэрэ үгэнүүд» (1955) гэһэн зохёол соогоо проф. Г. Д. Санжеевэй баримталдаг һанамжые шүүмжэлһэн байна. Тиигээд үгэнүүд ямар хэлэлгын хубида хабаатайб гэжэ тодорхойлходоо, тэдэнэй гол шухала хэдэн шэнжэнүүдтэнь түшэглэхэ гэжэ дурадхаба. Жэшээнь, юумэнэй нэрэ (существительное) тодорхойлходоо, иимэ шэнжэнүүдтэнь түшэглэхэ.

1. Падежнуудтэ хубилалга (зохилдол).
2. Һууринуудтань залгагдадаг олоной тоогой онсо өөрэ залгалтанууд бии:-ууд, -д, -нууд, -нар, -над болон бусад. Жэшээ: булаг—булагууд, хада—хаданууд, хонин—хонид гэхэ мэтэ.
3. Гадна, юумэнэй нэрэ (существительное) зохилдоходоо, дабхар залгалта абадаг шанартай. Жэшээ: аха, ахын (хамаанай надеж), ахында (хамаанай, зүгэй падеж) гэхэ мэтэ.
4. Юумэнэй нэрэ үгэнүүд анхан, мүн гараһан һууритай байжа болохо. Гараһан һууринуудынь глагол болон юумэнэй нэрэнүүдһээ тусхай суффикснуудай хүсөөр бии болодог:-уур—уһалуур уһалха гэжэ глаголһоо гарана;-бэри—нээбэри нээхэ гэжэ глаголһоо;-дал—һуудал һууха гэжэ глаголһоо гараһан гэхэ мэтэ.
5. Юумэнэй нэрэ мэдүүлэл соо ямаршье гэшүүн байжа болохо. Жэшээ: үдэр ута болоо (үдэр—нэрлүүлэгшэ); энэ үдэр һайн үдэр (үдэр—хэлэгшэ); үдэрэй ажал (үдэрэй—элирхэйлэгшэ); энэ үдэрые һайшаанаб (үдэрые—нэмэлтэ); би Улан-Үдэ үдэрөөр ошоод срээб (үдэрөөр—ушарлагша).

Энээн дээрэһээ харахада, доц. Д. А. Алексеев үгын ямар залгалта абадагынь, мүн мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болодогынь хаража, тэдэниие юумэнэй нэрэдэ хабаадуулна гээшэ. Гэбэшье, эдэ хоёр шэнжэнүүдынь тэмдэгэй нэрэ, түлөөнэй үгэ, тоогой нэрэнүүдтэ баһал бии байха юм. Жэшээнь, тэдэнэр юумэнэй нэрэдэл надежнуудтэ зохилдодог, олоной тоогой залгалта абадаг байна. Тиихэдэ, түлөөнэй үгэ мүн лэ дабхар залгалта абана: шинии—хамаанай падеж, шиниидэ—хамаанай, зүгэй падеж. Мүн тэмдэгэй нэрэ үгэнүүд юумэнэй нэрэдэл адли суффикснуудай хүсөөр бии боложо шададаг: хяһуур гэжэ үгэ хяһаха гэжэ глаголһоо гарана. Тиихэдэ тэмдэгэй нэрэ, түлөөнэй үгэ, тоогой нэрэ гурбан юумэнэй нэрэдэл адли мэдүүлэлэй ямаршье гэшүүн боложо шадаха юм.

Эдэ бүгэдэ дээрэһээ харахада, Д. А. Алексеев юумэнэй нэрые онсолон илгаха шэнжэнүүдые оложо хүсэд шадаагүй гэжэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Энэ үшөө юун дээрэһээ харагданаб гэхэдэ, нэрэ элирхэйлдэг бүхы үгэнүүд тэмдэгэй нэрэдэ хабаатай гэжэ Д. А. Алексеев тоолоно. Энээнэйнь ёһоор, юумэнэй нэрэдэ хабаададаг олон үгэнүүд элирхэйлэгшэ байхадаа, тэмдэгэй нэрэ болошоно бшуу. Жэшээ: модон үргана (модон—юумэнэй нэрэ); модон гэр (модон—тэмдэгэй нэрэ). Иигэжэ нэгэ үгые хоёр ондоо хэлэлгын хубида хабаадуулха гээшэ буруу гэжэ хэндэшье эли ёһотой.

Мүн энэ асуудалаар Ц. Б. Цыдендамбаев баһа өөрын һанамжатай байна. Гол түлэб үгын удхаһаань дулдыдажа, тэдэниие хэлэлгын хубинууд болгон илгаха ёһотойбди гэжэ тэрэ хэлэдэг. Тиимэһээ нэрэ үгэнүүдые Г. Д. Санжеевтэл адли дүрбэн янза болгожо хубаахагүй, харин урдынхяараал адли хоёр хэлэлгын хуби—юумэнэй нэрэ, тэмдэгэй нэрэ бии гэжэ тоолохо.

Би Ц. Б. Цыдендамбаевай энэ һанамжыень зүбшүү гэжэ һанаха байнаб. Гэбэшье, гансал үгын удхые хараад лэ, бэшэ шэнжыень хайхарангүйгөөр, тэдэниие хэлэлгын хуби болгожо хубааха гээшэ баһал дутуутай гэжэ һанахаар.

Нэрэ үгэнүүдые хэлэлгын хубинуудта хубаахадаа, тэдэнэй ямар залгалта, суффикс абадагыень, мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болодогыень, мүн ямар юрэнхы удхатайень хараадаа абаха ёһотой гэжэ проф. Т. А. Бертагаев тоолодог байна.

Нэрэ үгэнүүд ямар хэлэлгын хубида хабаатайб гэжэ илгахадаа, дурсагдаһан гурбан шэнжые нэгэн адляар хэрэглэхэ, нэгыеншье гол болгожо болохогүй гэжэ Т. А. Бертагаев тоолоно. Жэшээнь, тэмдэгэй нэрэдэ иимэ шэнжэтэй үгэнүүд хабаадана: юумэнэй шанар шэнжэ тэмдэглэдэг, олоной тоогой залгалта абахаһаа бэшээр хубилдаггүй, бии болодог өөрын суффикснуудтай, дабтагдахадаа олоной тоо харуулдаг, мэдүүлэл соо юумэнэй нэрын элирхэйлэгшэ гү, али хоёр үгэһөө бүридэдэг хэлэгшын түрүүшын хубинь болодог үгэнүүд тэмдэгэй нэрэдэ хабаатай.

Нэрэ үгэ хэлэлгын хубида илгаха Т. А. Бертагаевай энэ һанамжань Д. А. Алексеевэй һанамжаһаа балай эхэ илгаагүй, тиимэһээ баһал дутагдалнуудтай гээшэ.

1953 оной январьда бурят-монгол хэлэнэй асуудалнуудаар конференци болоһон байгаа. Нэрэ үгэнүүдые ямар хэлэлгын хубинуудта хубааринхаб гэһэн асуудалаар монгол изагууртанай хэлэ шэнжэлэгшэд ондо ондоо һанамжатай гэжэ тус конференци элеэр тодоруулбашье, энэ асуудалые нэгэ тээшэнь харуулан, шиидхэжэ шадаагүй бэлэй. Тиимэ болохолоороо манай хэлэндэ тэмдэгэй, юумэнэй нэрэ гэжэ нэрэ үгэнүүдые багтаадаг хоёр хэлэлгын хуби бии юм гү, али нэрэ үгэнүүд дүрбэн хэлэлгын хубида хабаадаха юм гү гэһэн асуудал мүнөө болотор шиидхэгдээдүй гэжэ сэхэ хэлэхэ хэрэгтэй.

Г. Д. Санжеев, Д. А. Алексеев, Ц. Б. Цыдендамбаев, Т. А. Бертагаев гэгшэ эрдэмтэдэй нэрэ үгэнүүдэй хэлэлгын гол хубинуудаар баримталдаг һанамжые хаража үзэхэдэ, тэдэнэр бүгэдөөрөө үгэ мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болодог бэ гэжэ түбхын түрүүндэ харадаг, тиигээд лэ тэрэниие ямар нэгэн хэлэлгын хубида хабаадуулдаг байна гэжэ тодорбо.

Гэхэтэй хамта, минии һанахада, нэрэ үгые ямар нэгэн хэлэлгын хубида хабаадуулхадаа, тэрэнэй удхыень, тэрэнэй залгалта, суффикснуудые, мүн мэдүүлэл соо ямар гэшүүн болодогыень—эдэ гурбан шэнжые бүгэдыень хараадаа абаха шухала. Тиихэдэ, хэлэлгын хуби бүхэндэ эдэ гурбан шэнжын нэгэниинь гол байха, харин бусадынь нэмэлтэ шэнжэ байха ёһотой гэжэ һанагдана.

Тусхайлбал, тэмдэгэй нэрэ (прилагательна) гэжэ хэлэлгын хуби тодорхойлходоо, залгалта, суффиксыень, зохилдодог зохилдодоггүйень гол болгохо ёһотойбди. Тиихэдэ бэшэ шэнжэнүүдынь нэмэлтэ байха ёһотой.

У-Ж. Ш. Дондуков,

хэлэ бэшэг шэнжэлдэг эрдэмэй кандидат.

Тон һаяар шиидхэгдэхэ ёһотой асуудалнууд

«Бурят-Монголой үнэн» газетын мартын 6-най номерто гараһан Ц. Б. Цыдендамбаевай статья соо бурят хэлэ бэшэгэй үнэхөөрөө шухала, зайлашагүй шиидхэгдэхэ ёһотой болоһон асуудалнууд табигдаа. Иимэрхүү ажаглалтанууд хото, хүдөөгэй олохон багшанар, студентнэр, һурагшад, уншагшадай зүгһөө һар шэрхэн хэлэгдэдэг байһан болобошье, энээн мэтэ гүнзэгыгөөр шэнжэлэн тодоруулһан бэшэг һая наашын газетэ, журналда гараагүй гээшэ ха.

Ц. Б. Цыдендамбаевай статья соохи һанамжануудые тон зүбтэйдэ тооложо һайшаахатаяа хамта, дэмжэлгын гуримаар хэдэхэн үгэ хэлэхые хүсэнэм.

1. Түбхын түрүүндэ оршуулгын хэрэгые абаад үзэе. Газетэ, журналай оршуулга һүүлэй үедэ үлэ мэдэг заһарха янзатай боложо байнхай. Зарим оршуулгашад шадаал һаа бурядшалха гэжэ оролдодог болоо.

Гэхэ зуура, удхаараа таараха бурят үгэнүүдые бэдэрэнгүй, ород гү, али хари үгэнүүдые тушаалдахысаань абажа табижархидаг, һуури байрыншье хэрэгсээдэггүй ушар үзэгдэнэ.

Хэрбээ оршуулгын хэрэгтэ анхарал ехээр хандуулаад байбал, энэ хүдэлмэри түргөөр һайжарха һэн гэжэ һанамаар. Оршуулгашадай суглаа зүблөөн болодоггүй, тунхаглагдаһан оршуулганууд зүбшэн хэлсэгдэжэ, зохихо сэгнэлтэ абадаггүй, оршуулгашадай мэргэжэл дээшэлүүлхэ курса, семинар эмхидхэгдэдэггүй байна.

2. Ород хэлэнһээ манай хэлэндэ үни заяанай нэбтэрэн ороод, бурядшалан хэлэгдэдэг, бэшэгдэдэг болоһон үгэнүүдые ород хэлэнэй ёһо гуримда хүсөөр барижа оруулһанай аша туһань юуб? Совет орон доторхи ямаршье арадай түрэлхи хэлэн өөрын ёһо гуримтай, дүримтэй байдаг, тэрэнь хүндэлэгдэдэг, сахигдадаг ха юм.

Гэхэ зуура, нүхэр С. Цыренов «Бурят-Монголой үнэн» газетэдэ гаргууһан статья соогоо: «Гансал «амбаар», «дугаа», «хилээмэ», «пеэшэн», «оглёобо» гэхэ мэтэ үнинһөө хойшо бурят хэлэндэ шэлжэһэн үгэнүүдые бурят-монгол хэлэнэй орфографяар бэшэхэ» гэһэн аад, баһал манай үбгэ эсэгэнэрэй абажа бурят болгожорхиһон «саахар», «сүүмхэ», «хармаан», «хэрэлсээ», «үйлсэ», «бидрүү» гэхэ зэргын «үгэнүүдые ород фонетикэ болон орфографиин ёһоор бэшэхэ, ярилдаха» гэжэ дурадхана. Тэрэшэлэн нүхэр Б. Базарон «Эрхүү», «Читэ», «Байгал», «Хяагта» гэхэ мэтэ урданһаа нааша бурядшалан хэлэгдэдэг, бэшэгдэдэг байһан үгэнүүдые ород дүримэй ёһоор бэшэхэ һэмди гэнэ.

Тэрээнһээ байтагай, бурят хэлэ бэшэгые юрэнхы дээрэнь ород бэшэгэй дүримдэ дүтэрхы болгобол, ород хэлэ шудалхада хүнгэн, бэлэн байха һэн гэдэг хүнүүдшье бии. Ород хэлэ түгэс шудалжа, өөрын түрэлхи хэлэн мэтээр мэдэдэг болохо шухала байһаниинь бүгэдэндэ эли. Зүгөөр, үндэһэн хэлээ хэрэгсээхээ болибол, тэрэнэйнгээ гурим дүримые эбдэбэл, таарахагүй гэжэ һанагдана. Хоёр хэлээ тэгшэ һайнаар шудалха, аргатай һаа—ондоошье хэлэнүүдые мэдэдэг болохо гээшэ бурят залуушуулай хүндэтэ хэрэг болоно.

3. Нэгэ гү, али хэдэн нютагай адли хэлые үндэһэ болгожо, арадай литературна хэлэн бүрилдөөд, ондоо нютагуудта хэлэгдэдэг шэнэ удхатай үгэнүүд шэнжэлэгдэн абтаһаар литературна хэлээ баяжуулдаг түүхэтэй. Нютаг үгэнүүдые шэлэн абажа, бэшэгэйнгээ хэлэ баяжуулхын хажуугаар, хэрэглэгдэжэ байһан үгэнүүдээ бүгэдэндэ ойлгосотой болгохын тула арад зоной дунда ехэ хүдэлмэри (бурят газетэ, журнал болон номуудые хамтааран уншаха, литературна хэлээр элидхэл, лекци, хөөрэлдөө хэхэ, радио шагнаха, ханын, хэблэмэл газетэнүүдые гаргаха гэхэ мэтэ) ябуулагдаха ёһотой аад, биратай юумэ хэгдэнэгүй. Харин нютаг үгэнүүдэйнгээ литературна хэлэнэйхиһээ ямар илгаатай байһые һайса шэнжэлээгүй аад, ойлгогдоногүй гэжэ даган дууряадаг хүнүүд зарим нютагта бии. Бурят хэлэ бэшэгээ хамтынгаа хүсөөр хүгжөөхэ гэжэ оролдохын орондо, «хун, сурхай, хабшаахай» (И. Крыловой басниһаа) гурбанай гурбан тээшээ зүдхэжэ, бэе бэедээ һаад хэһэндэл, зарим асуудалаар урагшаа ябадаггүй байнабди.

«Бэшэһэн юумэнэйнгээ ойлгомжотой байха талые хаража, үргэлжэ зоной хэлэдэг гү, али уншагшадта үни удаанай мэдэгдэнги үгэнүүдые литературна хэлэндэ гол болгон хэрэглэхэ, эдэниие нютаг үгэнүүдээр һолижо болохогүй гэһэн эрилтэ табиха шухала.

Нэн түрүүн литературна хэлэндэ огто үгы ойлгосо тэмдэглэһэн үгэ абамаар байна» гэһэн нүхэр Ц. Б. Цыдендамбаевай һанамжые тон зүбтэйдэ тоолонобди.

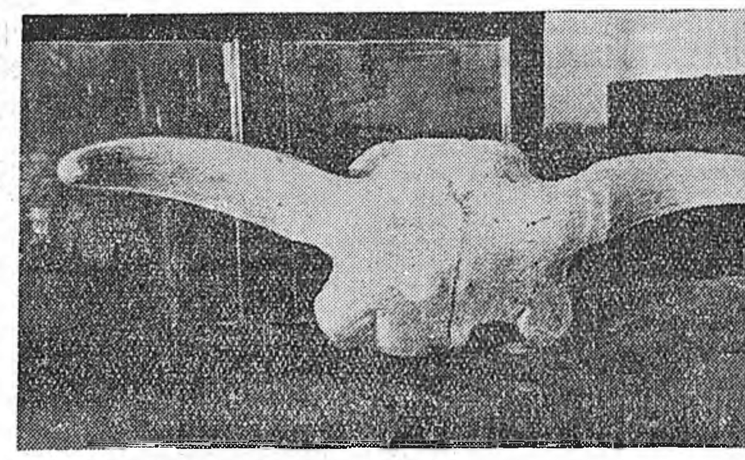
4. **Тасархай үзэл** (материализм), **сайшаяахы үзэл** (идеализм) гэхэ мэтэ бурят хэлэндэ тон хазагай удхатайгаар ойлгогдодог үгэнүүдые орхихотоёо хамта, **соёл, суртал, хубисхал, намтар, хото** гэхэ мэтэ хэтэ заяанһаа хэлэжэ ябаһан, удхаар баян үгэнүүдээ хаялсажархиһамнай буруу байгаа. Иимэ үгэнүүдэй зохихо удхаараа хэрэглэгдэдэг боложо эхилһэниинь һайшаалтай.

5. Бурят бэшэгэй шэнэ орфографиин зохёогдохо үедэ, абтаһан үгэнүүдые **ск** суффикстайгаар бэшэхэ гэжэ тогтооһон байгаа. Тэрээнһээ хойшо хори шахуу жэлэй үнгэрбэшье, олонхи бурят зон иимэ суффикс хэрэглэдэггүй, **социалис, коммунис, капиталис, совет** гээд хэлэдэг байһаар. Тиимэһээ **Омск, Хабаровск, Челябинск** гэхэ мэтэ зайлашагүй хэлэгдэхээр үгэнүүдһээ бэшэндэ, бурят хэлэнэйнгээ онсо өөрэ талые харалсан, хэлэдэг ёһоороо, **ск** залгалтагүйгөөр бэшэхэ, хэлэхэ хэрэгтэй гэһэн нүхэр Цыдендамбаевай һанамжые дэмжэмээр.

6 Буряад, Улаан-Үдэ, Байгал, Худари, Хяагта, Захаамин, Хурамхаан гэхэ мэтэ үндэһэн бурят үгэнүүдээ бурядаар бэшэдэг болоёл гэхэ байнаб.

Р. Бимбаев.

ҺОНИРХОЛТОЙ ЗҮЙЛ ОЛДОБО

Хизаар ороноо шэнжэлэлгын республиканска музей эртэ урда сагай зубр гэжэ томо амитанай яһан толгой һаяхан абаба. Энэ һонирхолтой зүйл Баунтын аймагһаа олдоо. Доро гүнзэгыдэ, бүри гэдэдэггүй газарта байһан тэрэ яһан толгой түхэл хэбээ алдаагүй, тиимэһээ наукада ехэ удха шанартай зүйл болоно.

130 сантиметртэ хоёр тээшээ арбайһан бүдүүн эбэрнүүдтэй энэ яһан толгойе харагшад зубр гэжэ амитанай али зэргэ томо байһые яһала тухайлха байна.

Зубр хадаа мамонт, носорог гэжэ амитадтай нэгэ үедэ манай иишэ байрладаг байгаа. Тиин айхабтар томо аад, ласхагар хүжүүн бэетэй эдэ амитадые шулуун... тэ үеын хү... надаг байһа... Тиигэжэ үш... урда сагта, ... хада 15 мян... лэй саана ... мамонт, зу... дагдажа, ду... жэ тодорх... но.

ЗУРАГ ... Баунтын а... олдоһон зуб... амитанай я... гой музей со... на. З. Як...

ХИЛЫН СААНАҺАА

Хитадай арадай һайндуратанай частьнуудые Кор... гаргаха тухай информационно мэдээсэл

ПЕКИН, мартын 12. (ТАСС). Хитадай арадай һайндуратанай бүхы частьнууд 1958 оной декабриин эсэс болотор гурбан хубяар Корейһээ бүгэдөөрөө гаргагдаха гэһэн мэдээсэл Хитадай арадай һайндуратанай Верховно ко... мартын 12-то толилоо. ... зургаан дивизи мартын 1... гагдажа эхилээд, байгша... релиин 30 болотор бул... байха ёһотой.

Иранай нефтиин промышленностиин 50 жэлэй ой...

ТЕГЕРАН, (ТАСС). Иранай нефтиин промышленностиин бии болоһоор 50 жэлэй ойтой дашарамдуулан, Тегеранай университедтэ мартын 10-да баярай заседани болоо. Иранай шах Мохаммед Реза Пехлеви, премьер-министр Эгбаль, министрнүүд, сенаторнууд, меджлисэй депутадууд, Иранай нефтиин национальна компаниин ... лэгшэд, гадаадын айлша... матическа корпусой гэшү... тоодо СССР-эй элшэн са... Пегов гэгшэд баярай з... байлсаа.

Иранай шах Мохам... Пехлеви үгэ хэлээ.

Израилиин сэрэгэйхид Арабуудай Нэгэдэм... Республикын хилэ дээрэ хорото ябуулга хэ...

ДАМАСК, мартын 12. (ТАСС). Израилиин подразделенинүүд мүнөө неделидэ хоёрдохёо мартын 11-дэ Сириин хилэ дээрэ хорото ябуулга хэжэ, Сириин таряашадые пулемёдоор буудаа гэжэ Арабуудай Нэгэдэмэл Республикын командованиин түлөөлэгш... бэ. Эблэрэлгэ хэхэ талаа... комиссида сириинхид ... оруулаа.

Иорданида зон айхабтар олоор тушаагдана

БЕЙРУТ, мартын 12. (ТАСС). «Аль-Кифах» газетын мэдээсэһэнэй ёһоор, Иорданида айхабтар олон зон түрмэдэ хаагдаад байна. Тушаагдаһан, сүүдлүүлһэн, түрмэ, концентрационно лагерьта хаагдаһан зоной тоо мүнөө 17 мянган хүн болобо.

Иорданиин король гуйлтаар Ирагай сэрэгэй... Иорданиин хилэ дээрэ суг... Иордани руу нэбтэрэн ор... таг хүлеэжэ байна гэжэ бэшэнэ.

Мүн Ирагта хүн зон б... роо тушаагдаһаар.

Атомна бомбо самолёдһоо унаба

НЬЮ-ЙОРК, мартын 12. (ТАСС). Мартын 11-нэй үдэшэлэн США-гэй Урда Каролина гэжэ штадта Флоренс город шадар «Б-47» гэжэ Америкын реактивна бомбардировщигһоо атомна бомбо таһаржа унаа гээд Америкын хэблэл мэдээсэнэ. Энэ бомбо түмэр замай хүдэлмэришэн Грегг гэгшын гэрһээ 90 метр холо унаа ха.

Тэрэ бомбо «һомологдоогүй байгаа», ондоогоор хэлэхэдэ тэһэлхэ оньһониинь «бомбын тусхай хубидань байһан тэһэрдэг ... холбогдоогүй байгаа» гэж... шиэйтед Пресс агентство ... нэ. Тиимэһээ бомбо тэһэрэ... бэшье, гол оньһонойнь ... гэр, хашаа хорёо һандар... байна.

Энэ бомбын унаһан уша... шье атомна бомбонууда... боложо унаад тэһэрхэ ... гэршэлнэ, энэ ехэ аюул... США-гэй олониитэ ехээр... боложо байна.

СМЫСЛОВ БОТВИННИК ХОЁРОЙ НААД...

Москвагай концертно-театральна зал соо мартын 11-дэ Ботвинник Смыслов хоёрой гурбадахи наадан болоо. Смыслов сагаанаар наадаа. Түрүүшээр Смыслов ехэ һайнаар наадажа, булюу байдалтай болоод байтараа алдуу хэжэ, хоёр юумээ эдюулһэн байна.

41-дэхи ябадалда энэ парти хойшолуулагдаа һэн.

Мартын 12-то СССР-эй шатарай түбэй клуб соо хойшолуулагдаһан наадан үргэлжэлүүлэгдээ. Нэгэ хүбүүгээ бэрсэ болгохо гэж... ловой бүхы шадалаараа ... шье, тэрэнииень Ботвинн... шань ябуулаагүй. Тиигэ... гү, али тэнсэхэ арга һала... ойлгоходоо, 67-дохи я... Смыслов шүүгдээб гэжэ ...

Тиигэжэ 3:0 гэһэн то... Ботвинник түрүүлжэ ябан...

Мартын 13-да тэдэнэр ... хеэ наадаха.

СОНОСХОЛ

Бурят-Монголой Соёлые шэнжэлдэг институт, СССР-эй Наукануудай академиин хэлэ бэшэг шэнжэлдэг институт, «Бурят-Монголой үнэн» газетын редакци, БМАССР-эй Гэгээрэлэй министерство болон Культурын министерство хамтаржа, бурят-монгол хэлэнэй асуудалнуудаар зүблөө зарлахань. Тэрэнь мартын 17-до Улан-Үдэдэ нээгдэхэ.

Зүблөөн дээрэ иимэ асуудалнууд зүбшэн хэлсэгдэхэ:

1. Бурят хэлэ бэшэгэй хойшолуулагдашагүй шухала асуудалнууд.
2. «Бурят-монгол хэлэнэй ... кын» хоёрдохи хуби.

Хэлэ бэшэг шэнжэлэгшэд, ... учебнигэй авторнууд, түрэл... багшанар, уран зохёолшод, журн... соёл культурын бусад ажал-я... мүн һонирхоһон хүнүүд, орга... зүблөөндэ эдэбхитэйгээр хабаада... уринабди.

Соёлые шэнжэлдэг институ...

Редакторай орлог...
О. Г. ГОМ...

Адрес редакции: г. Улан-Удэ ул. Ленина, 26. Телефоны редакции: редактора — 46-32, зам. редактора—32-74, отв. секретаря—27-37, отделов: партийной жизни и экономики—47-59, пропаганды и местной информации—35-14, культуры и быта—34-05, писем трудящихся и переводов—24-74, корректорская—32-67, бухгалтерия 37-32. Для междугородных переговоров—16.

Н 00681. Типография Министерства культуры Бурят-Монгольской АССР. Зак.